

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FERHAT KARASEYFİOĞLU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜLYA ÇELİK

TEMMUZ 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
FERHAT KARASEYFİOĞLU

DANIŞMAN
DOÇ. DR. HÜLYA ÇELİK

TEMMUZ 2023

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Ferhat KARASEYFİOĞLU

ÖN SÖZ

Sosyal bilgiler dersinin öğrenciyi aktif bir birey olarak hayata hazırlama misyonu göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük görevler düştüğünü söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Sosyal bilgiler insanı, çevreyi, hayatı konu alır. Eğitim sistemlerinin ideal vatandaş yetiştirmek için sosyal bilgilere ihtiyacı vardır. Öğrencilerime “haklarımız” konusunu anlatırken hakları, önlerindeki masanın üzerinde durduğunu hayal ettikleri bir deste paraya benzetirim. Eğer paranın kendilerine ait olduğunu bilmezler veya tereddütte kalırsa birilerinin o parayı eksiltmesini umursamayacaklarını, ancak o paranın kendilerine ait olduklarını bilirlerse izinsiz alınmasına müsaade etmeyeceklerini ve paranın takipçisi olacaklarını söylerim. Haklarımız da böyledir bu yüzden haklarımızı korumamız ve kullanmamız için öncelikle bize ait olduğunu, nasıl kazanıldığını ve nerelerde kullanacağımızı bilmeliyiz. Sosyal bilgiler öğretmenlerine etkin vatandaş yetiştirme gibi önemli bir vazife yüklenmesi, onlarda çeşitli bilgi beceri ve donanım olmasını da ihtiyaç haline getirmiştir. Özellikle son yıllarda eğitim sistemleri içine dâhil olan okuryazarlık becerileri de sosyal bilgiler öğretmenleri için önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde öğretmenler temel siyaset eğitiminin yanı sıra birçok politik konulara da değinmek zorunda kalırlar. Sınıf içi düşünce özgürlüğünü sağlayan sosyal bilgiler öğretmenleri, zaman zaman öğrencilerin farkında olmadan ya da farkında olarak dile getirdikleri siyasi konuları konuşmak zorunda kalabilmektedir. Öğretmenlerin rol model olduğunu göz önüne alırsak sosyal bilgiler öğretmenleri siyasi konularda objektif olabilmeli ve öğrencilere düşünme imkânı verirken kendi fikirleriyle onları etkilememelidir. Bu süreci yönetebilmek içinse sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerilerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmaktır.

Araştırmamda katkıları için değerli hocam Doç. Dr. Hülya ÇELİK’e, yaptıkları inceleme ve paylaştıkları bilgiler için Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN ve Doç. Dr. Zafer İBRAHİMOĞLU’na, tez sürecinde desteğini esirgemeyen arkadaşım Dr. Ragıp ÇAVUŞ’a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca araştırma boyunca ihmal edildiğini düşünen ve bunu yaşından büyük bir anlayışla karşılayan kızım Duru KARASEYFİOĞLU’na, desteğini esirgemeyen eşim Nurcan KARASEYFİOĞLU ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Ferhat KARASEYFİOĞLU, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hülya ÇELİK

Sakarya Üniversitesi, 2023

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma doğrultusunda katılımcıların politik okuryazarlıklarına ait verileri elde etmek için geliştirilen, politik uzmanlık, politik bilgi, politik farkındalık, politik ilgi ve politik katılım isimli beş faktör ve 24 maddeden oluşan “Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinde devlet okullarında ve özel okullarda görev yapmakta olan 548 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemi ise 15’i özel okullarda görev yapmakta olan, 66 (%34.7) kadın, 124 (%65.3) erkek olmak üzere toplam 190 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada toplanan veriler SPSS.25 paket programı ile analiz edilmiştir. Politik Okuryazarlık Ölçeğindeki faktörlerde ve ölçek genelinde yer alan verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ile basıklık ve çarpıklık katsayı değerleri incelenerek kararlaştırılmıştır. Veriler normal dağılım göstermediği için nonparametrik testler kullanılmıştır. İki ilişkisiz grup olan cinsiyet, eğitim durumu ve görev yapılan kurum türü değişkenlerine ait verilerin analizinde Mann-Whitney U testi, ikiden fazla ilişkisiz grup olan hizmet süresi, yaş ve sosyal medya kullanma durumu değişkenlerine ait verilerin analizinde ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeyleri hem genel ölçek hem de “politik katılım”, “politik ilgi”, “politik bilgi”, “politik farkındalık” ve “politik uzmanlık” alt faktörlerine göre analiz edilmiş ve çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin genel ölçek bazında 4.33 puan ile çok yüksek olduğu saptanmıştır. Öte yandan “politik ilgi” alt faktörü ortalama puanlarının 4.11 ile “politik katılım” ortalama puanlarının ise 3.93 ile yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde genel ölçek bazında hem erkek öğretmenlerin hem de kadın öğretmenlerin ortalama puanlarının birbirine yakın ve çok yüksek düzeyde olduğu ancak

“politik uzmanlık” ve “politik ilgi” faktöründe erkek öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Eğitim durumu değişkeni temelinde öğretmenlerin ortalama puanları incelendiğinde lisans ve lisansüstü eğitim almış olan öğretmenlerin ortalama puanlarının birbirine çok yakın ve çok yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir ancak “politik uzmanlık” alt faktöründe lisansüstü eğitim almış öğretmenler lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Öğretmenlerin politik okuryazarlıkları görev yapılan kurum türü değişkenine göre incelendiğinde ise devlet kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel kurumlarda görev yapan öğretmenlere göre ortalama puanlarının ve düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Hizmet süresi değişkeni açısından öğretmenlerin politik okuryazarlıkları incelendiğinde mesleğe yeni başlayan 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin politik okuryazarlık ortalama puanlarının ve düzeylerinin diğer meslektaşlarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde öğretmenlerin politik okuryazarlıkları yaş değişkeni bakımından incelendiğinde de 30 yaş ve altında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık ortalama puanlarının ve düzeylerinin diğer meslektaşlarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Son olarak öğretmenlerin politik okuryazarlıkları sosyal medya kullanma durumu değişkenine göre incelendiğinde de sosyal medyayı kullanmayan, kısmen kullanan ve aktif kullanan öğretmenlerin politik okuryazarlıklarının çok yüksek düzeye karşılık geldiği ancak sosyal medya kullanmayan öğretmenlerin ortalama puanlarının diğer meslektaşlarına göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Politika, Okuryazarlık, Politik Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE POLITICAL LITERACY LEVELS OF SOCIAL SCIENCE TEACHERS

Ferhat KARASEYFİOĞLU, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hülya ÇELİK

Sakarya University, 2023

This study was conducted to determine the political literacy levels of social studies teachers. The survey model, which is one of the quantitative research methods, was used in the research. In line with the research, the “Political Literacy Scale” consisting of five factors and 24 items, namely political expertise, political knowledge, political awareness, political interest and political participation, was used to obtain data on the political literacy of the participants. The population of the research consists of 548 social studies teachers working in public and private schools in Sakarya in the 2021-2022 academic year. The sample consists of a total of 190 social studies teachers, 15 of whom are working in private schools, 66 (34.7%) women and 124 (65.3%) men. The data collected in the research were analyzed with the SPSS.25 package program. It was decided by examining the Kolmogorov-Smirnov test results and the kurtosis and skewness coefficient values whether the factors in the Political Literacy Scale and the data in the scale showed normal distribution.

Nonparametric tests were used because the data did not show normal distribution. The Mann-Whitney U test was used in the analysis of the data belonging to the variables of gender, education status and the type of institution employed, which are two unrelated groups, and the Kruskal-Wallis H test was used in the analysis of the data belonging to the variables of service time, age and social media use status, which are more than two unrelated groups.

The political literacy levels of the teachers were analyzed according to both the general scale and the sub-factors of "political participation", "political interest", "political knowledge", "political awareness" and "political expertise" and examined according to various variables.

According to the results of the analysis, it was determined that the political literacy levels of social studies teachers were very high with 4.33 points on the basis of the general scale. On the other hand, it was concluded that the "political interest" sub-factor average scores were high at 4.11, and the "political participation" average scores at 3,93. When the political

literacy levels of the participating teachers were examined according to the gender variable, it was found that the average scores of both male teachers and female teachers on the general scale were close to each other and at a very high level, but there was a significant difference in favor of male teachers in the "political expertise" and "political interest" factors. When the average scores of the teachers were examined on the basis of the educational status variable, it was determined that the average scores of the teachers who received undergraduate and graduate education were very close to each other and at a very high level, but a significant difference was found in the "political expertise" sub-factor in favor of the teachers who received graduate education. When the political literacy of the teachers is examined according to the variable of the type of institution, it is seen that the average scores and levels of the social studies teachers working in public institutions are higher than the teachers working in private institutions. When the political literacy of the teachers was examined in terms of the variable of length of service, it was found that the political literacy average scores and levels of the teachers who have just started their profession with 1-5 years of seniority are lower than their other colleagues. Similarly, when the political literacy of the teachers was examined in terms of the age variable, it was determined that the political literacy average scores and levels of the social studies teachers aged 30 and below were lower than their other colleagues. Finally, when the political literacy of the teachers is analyzed according to the variable of using social media, it is concluded that the political literacy of the teachers who do not use social media, partially use and actively use social media corresponds to a very high level, but the average scores of the teachers who do not use social media are higher than their other colleagues.

Keywords: Politics, Literacy, Political Literacy, Social Studies, Social Studies Teachers

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu	1
1.2. Araştırmanın önemi	6
1.3. Problem cümlesi	7
1.4. Alt problemler	8
1.5. Varsayımlar	8
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar	9
1.8. Kısaltmalar	10
BÖLÜM II	11
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Politika	11
2.2. Okuryazarlık	12
2.3. Politik Okuryazarlık	13
2.3.1. Bilgi okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi	15
2.3.2. Dijital okuryazarlık ve politik okuryazarlık ilişkisi	15

2.3.3. Medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi.....	16
2.3.4. Çevre okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi	17
2.3.5. Finansal okuryazarlık ve politik okuryazarlık ilişkisi	18
2.4. Politik okuryazarlık ve eğitimdeki tarihçesi	19
2.5. Sosyal bilgilerde politik okuryazarlık	20
2.5.1. Öğretim programında 4. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı.....	22
2.5.2. Öğretim programında 5. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı.....	24
2.5.3. Öğretim programında 6. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı.....	25
2.5.4. Öğretim programında 7. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı.....	27
2.6. İlgili araştırmalar	28
2.6.1. Yurt içi araştırmalar.....	28
2.6.2. Yurt dışı araştırmalar	32
BÖLÜM III.....	35
YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın yöntemi	35
3.2. Araştırmanın evreni ve örneklemi	35
3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreci.....	37
3.3.1. Veri toplama araçları	37
3.3.1.1. Demografik özellikler bilgi formu.....	37
3.3.1.2. Politik okuryazarlık ölçeği	37
3.3.2. Veri toplama süreci.....	38
3.4. Verilerin analizi	38
BÖLÜM IV	41
BULGULAR	41
4.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular.....	41
4.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular	46

4.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular	48
4.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular.....	49
4.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular.....	51
4.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular.....	54
4.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular	56
BÖLÜM V	59
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	59
5.1. Sonuç ve tartışma	59
5.2. Öneriler.....	64
5.2.1. Araştırma sonuçlarına yönelik öneriler	64
5.2.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	64
KAYNAKLAR.....	66
EKLER	75

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler	5
Tablo 2. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler	5
Tablo 3. 4. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar	23
Tablo 4. 5. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar	24
Tablo 5. 6. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar	26
Tablo 6. 7. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar	27
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları ..	36
Tablo 8. Ölçekten Alınan Ortalama Puanlara Göre Düzey Değerleri	39
Tablo 9. Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Normal Dağılım Durumu	39
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Politik Okuryazarlıklarına İlişkin Temel Betimsel İstatistik Sonuçları	41
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Politik Okuryazarlıklarının Değişkenlere Göre Temel Betimsel İstatistik Sonuçları	44
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	46
Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	48
Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yapılan Kurum Türü Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	50
Tablo 15. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Hizmet Süresi Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	52

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	54
Tablo 17. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sosyal Medya Kullanımı Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. MEB Tebliğler Dergisi 2004/2564 okul meclisi uygulama ilkeleri	4
Şekil 2. UNESCO’ya göre okuryazarlık kavramı düzeyleri	12
Şekil 3. Siyaset okuryazarlığı bilgi ve becerileri	14
Şekil 4. Dijital okuryazarlık unsurları	16

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

İnsanların eski çağlardan beri bir arada yaşadıkları bilinmektedir. Bir arada yaşayan insanlar toplumu oluştururlar. Toplamlar daima insanlığı geliştirme odaklı bir değişim sürecindedirler (Önal, 2010, s. 102). İnsanların birlikte yaşamak zorunda olduğu göz önünde bulundurulduğunda yaşadıkları hayatın düzenlenmesi gerektiğini de bilmemiz gerekir (İnan, 2021, s. 37). Toplu bir biçimde yaşamak, süreç içinde birbirinden farklı birçok unsurun devlet çatısı altında güçlü bir otoriteye bağılı olarak toplanmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2017). Oluşan otoritelerin ve toplumların devamlılığının sağlanabilmesi ise insanların inançları gereğı belirlenmiş veya ortak yaşamlarının sonucu kendilerinin belirlediğı çeşitli kurallara bağılıdır. Bu kuralların uygulanması, ihtiyaçlara göre güncellenmesi ise yönetim ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Geçmişten günümüze toplumlar monarşi, oligarşi, teokrasi, demokrasi gibi birçok farklı yönetim şeklini kullanmışlar ve kullanmaya devam etmektedirler. Günümüzde bu yönetim şekillerinin en çok tercih edileni ise demokrasidir. Demokrasi ile yönetilen toplumlarda halkın topluma, devlete ve kendine karşı etkin olması beklenmektedir. Demokrasinin uygulanış biçimleri olarak doğrudan demokrasi, yarı doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi çeşitlerinden günümüzde genellikle nüfus yoğunluğu da dikkate alınarak temsili demokrasinin öne çıktığı görülmektedir. Temsili demokrasilerde bilindiğı üzere halk, kendi kanaatlerini kullanarak, belirledikleri amaçlara uygun olan yöneticileri belirli bir süre için seçerek yönetime katılır. Demokrasinin gelişim süreçlerine baktığımızda da önce halkın yönetime katılımının arttırılmaya çalışıldığını ve sonra da demokrasinin her alanda etkili olmaya başladığını görürüz. Heywood (1997), demokrasiyi bir ideoloji olarak değil insanların ortaklaşa gerçekleştirecekleri bir faaliyette amaç ve araçlar olarak değerlendirmiştir. Demokrasi insanlar tarafından içselleştirilerek hayatlarının her alanlarında kullanabilecekleri bir yönetim şeklidir. Vincet ve Desautels (2008), demokrasilerde vatandaşların politik bir bilinç edinme sürecinde; aile, arkadaş, okul, medya vs. gibi etkenlerin öneminden bahsederek,

demokrasinin doğru işleminin koşulu olarak belirtilen tüm etkenlerde demokrasinin var olması gerektiğini vurgulamıştır. Demokrasinin insan hayatında yaygınlaşmasının artırılması için en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Yönetimler devlet ideolojisini topluma kazandırmak için eğitimi bir merkez haline getirmişlerdir (Yıldırım, 2016, s. 11). Çünkü bireylerin eğitim durumlarındaki yükseliş ile devletlerdeki demokrasi bilinci doğru orantılıdır (Price, 2008, s. 121).

Politika, bireylerin veya toplulukların belirlediği amaçlara ulaşmak için izlenen her türlü yol olarak tanımlanır (Aslan ve Pektaş, 2017, s. 87). İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyaset biliminin önemi üzerinde durulmuştur. 1949'da UNESCO himayesinde Paris'te kurulan IPSS (International Political Science Association, Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği), dünyada insanları siyaset bilim incelemelerine teşvik etmek ve entelektüel gelişimi sağlamayı amaçlamıştır (İnan, 2021, s. 41). Çünkü politika, ülke yönetimi, devlet işlerinin yürütülmesi, ülkelerin birbirleri ile ilişki kurması ve devam ettirmesi sanatıdır (Akyüz, 2009, s. 94). Bu da dolaylı olarak politikanın bireyin dâhil olduğu tüm gruplarda karşılaşacağı bir konu olduğunu desteklemektedir. İnsanların maaşları, geleceğe dair planlamaları, eğitim hayatları, sağlık ve güvenceleri, kısaca insan hayatına dair her şey günümüzde politika kapsamı içerisindedir. Bu yüzden politikanın dışında kaldığını düşünen insanlar da aslında politikanın içindedirler. Demokratik, gelişmiş toplumlarda insanlar politikaya yönetilmek için değil; aksine yönetmek için hâkimdirler. Kişi politika ile ilgilenmeyi görev olarak tanımlamazsa toplumsal gelecek ağır sonuçları olabilecek bir şekil alır çünkü sağlıklı toplumun devamı için insanların yönetilen değil yöneten vatandaş olması gerekmektedir (İnan, 2021, s. 20). Yöneten olmak sadece temsilci seçmek anlamına gelmemelidir. İnsanlar ait olduğu yönetimlerde daima yönetimde olduklarını bilmelidirler. Örneğin trafikte gördükleri bir aksaklığı ilgili kuruma bildirmeleri, çevreye karşı duyarlı olmaları bile aslında onların yönetimde olduğu anlamına gelmektedir. Bu yüzden politikaya karşı olumsuz bir tavır takınmak yerine gençlere okullarda politikanın nasıl aktarılması gerektiğini ve aktarılan politik bilgilerin gençlerin gelişimine nasıl katkı sağlayacağını görmek gerekmektedir (Achinstein, 2006). Politika bilgisi gençlerin politik tartışmaları, siyasal kimlikleri ve politik ortamları tanımlamasına yönelik bir bakış açısı kazandırır (Akhan, 2013). Dolayısıyla demokratik toplumlarda herkes doğal olarak politikayla iç içedir. Bu da halkın temel politika bilgisinin olmasını zorunlu kılmaktadır. Avrupa Konseyinin siyaset okulları açması, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin eğitimin içine siyaseti dâhil etmesi, siyasi partilerin gelişmiş ülkelerde siyaset okulları açması konunun önemini vurgulamaktadır.

Günümüzde, harfleri ve sözcükleri çözümlemeyi ifade eden okur-yazarlık kavramı, yerini çözümlemekten çok anlamlandırmayı amaçlayan okuryazarlık kavramına bırakmıştır. Okuryazarlık, alfabe kanalıyla seslendirilen ve yorumlanarak başlayan olgu ve durumları detaylı bir şekilde algılama ve algıladıklarına kendi özelliklerini katarak söyleme şeklidir (Altun, 2005). Okuryazarlık kavramı; dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, araştırma okuryazarlığı, politik okuryazarlık gibi hemen her alana yayılarak hayatımızda daha çok yer edinmektedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Cumhuriyetçi anlayışta birey yönetilme hakkına sahipken aynı zamanda farklı toplumlar arasında yükselerek yönetme hakkına da sahiptir (Esendemir, 2008, s. 48). Son dönemlerde daha çok yaşanan etkin vatandaş yetiştirme düşüncesi bu kavramlardan biri olan politik okuryazarlığın müfredata girmesini sağlamıştır (Kuş, 2013). Çünkü politik okuryazarlık bireyin ait olduğu toplumda etkin olabilmesi için bilgi, eğilim ve beceri sahibi olması anlamına gelmektedir (Faiz ve Dönmez, 2019, s. 481). Politik okuryazarlık, bireyin kamusal problemleri yorumlayabilmesi için ihtiyacı olan kavramlar ve olgular bilgisidir (Westholm ve diğerleri, 1990). Politik okuryazarlık bireyi içinde bulunduğu siyasi sistemde pasif siyasi konumdan çıkararak eylemde bulunabilen aktif bir vatandaş konumuna getirir (Köksal ve Erol, 2021, s. 445). Politik okuryazar olan bir birey kamu kurumları ve bu kurumların görev ve sorumluluklarını bilen, içinde bulunduğu her durumda aktif ve etkili bir şekilde süreci yönetebilen, siyasi partilerin programlarını, amaçlarını ve devlet yönetimini bilen kişidir (İnan ve Tarhan, 2018). Politik okuryazar olan birey aynı zamanda siyasetten bağımsız bir şekilde kurallara uyar ve gerektiğinde ilgili kurumlarla iletişime geçerek kuralların uygulanmasını sağlayıp takipçisi olur. Politik okuryazar bireyler etkili vatandaşlardır. Etkili vatandaşlar tüm sorunlara evrensel bakabilir, farklılıkları kabul edebilir, iş birliği yapıp sorumluluk alabilir, çatışmaları şiddete başvurmada çözebilir, çevreyi korur ve eleştirel düşünebilir (Köksal ve Erol, 2021, s. 446).

Devlet yapıları varlığını sürdürmek için kurallar koyar ve bu kuralların uygulanması, devletin devamlılığı için kuralları bilen, takibini yapan etkili vatandaşlara ihtiyacı vardır. Hükümetler istikrarı sağlamak ve ulusça karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak için sosyal bilgiler eğitimcilerini anahtar olarak görmüşlerdir (Stern, 2001). Sosyal bilgiler öğretim programlarının ana hedefi etkin vatandaşlarda karar alma ve sorunları etkili bir şekilde çözme becerisi geliştirmektir (Barth, 1991; Barth ve Demirtaş, 1997). ABD Ulusal Bilgiler Konseyi'nin (NCSS) sosyal bilgiler programı için bulunduğu dört ana hedeften biri yurttaşların aktif katılımlarında bilgiyi uygulamalarıdır (Barth, 1991, s. 8). Birçok sosyal

disiplinin eğitim-öğretimdeki karşılığı niteliğindeki sosyal bilgiler; barışa yönlendirme, farklılıkların uyum içerisinde olması, demokratik yurttaşlar yetiştirmek gibi hedefleri de içermektedir (Çalışkan ve Gencer, 2016, s. 54). Sosyal bilgilerin ana hedefi, öğrencilerin küreselleşen bir toplumda kendi kültürünü yaşatma, demokratik olma, devleti koruyup yüceltme, bilinçli ve etkili karar verebilme sürecinde kendini geliştirirken ona destek olmaktır (Görmez, 2018).

2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (SBÖP) sosyal bilgiler dersinin temel becerileri arasında politik okuryazarlığın da yer alması ülkemizde de politik okuryazarlık kavramına önem verildiğinin göstergesi niteliğindedir. 2004 yılında yayınlanan MEB Tebliğler Dergisi'ne 2006 yılında yapılan değişiklik ile okullarda demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi eklenmiş ve 2013 yılına kadar da TBMM iş birliği ile proje yürütülmüştür.

Demokrasi ve Okul Meclisleri Uygulama İlkeleri

- İnsan hak ve hürriyetlerinin vazgeçilmezliğini ve devredilemezliğini, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü temel kabul etme
- Bireysel, toplumsal, insanî değerlere önem verme
- Başkalarının hak ve hürriyetlerine saygı duyma, insanlara eşit ve adil davranma
- Bireysel farklılıkları ve ortak hukuk kurallarının gerekliliğini kabul etme
- Toplumsal gelişmelere duyarlı olma, barış içerisinde çözümler üretme
- Kendi kültürünü bilme, benimseme; farklı kültürleri tanıma ve onlara hoşgörü ile yaklaşma
- Eşitlik ilkesine önem verme ve uygulama
- Demokratik ilkeleri benimseme ve içerisinde bulunduğu ortamlarda uygulama
- Kişisel sorumluluğun önemine inanma, kişinin sürekli gelişimini ana ilke olarak kabul etme
- Her türlü ön yargı ve ayrımcılıktan uzak bir anlayış geliştirme.

Şekil 1. MEB Tebliğler Dergisi 2004/2564 okul meclisi uygulama ilkeleri

Okul meclisi projesi uygulama ilkelerine baktığımızda öğrencilerde kazanılması beklenen aktif yurttaşlık bilincinin verilmesi amaçlandığını görmek mümkündür. Yine bu projenin amaçları arasında; öğrencilerde demokrasi kültürü geliştirme, çoğulculuk ve katılımcılık bilinci aşılama, insan haklarına ve evrensel değerlere sahip olma, oy kullanma gibi politik

okuryazar olmayı gerektirecek bilgi ve beceriler yer almaktadır. Proje 2019 yılında yayımlanan karar ile yürürlükten kaldırılrsa da 2005 yılında örtük olarak bulunan politik okuryazarlık becerisi 2018 yılında yürürlüğe giren Sosyal Bilgiler Öğretim Programında doğrudan yer almaktadır. Tablo 1’de 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan beceriler gösterilmiştir.

Tablo 1

2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler (MEB, 2005)

1. Eleştirel Düşünme	9. Gözlem
2. Yaratıcı Düşünme	10. Mekânı Algılama
3. İletişim	11. Zaman ve Kronolojiyi Algılama
4. Araştırma	12. Değişim ve Sürekliliği Algılama
5. Problem Çözme	13. Sosyal Katılım
6. Karar Verme	14. Türkçeyi Doğru, Güzel, Etkili Kullanma
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma	15. Empati
8. Girişimcilik	

Tablo 1’de görüldüğü gibi 2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlık doğrudan bir beceri olarak verilmemiş politik okuryazarlığın ilişkili olduğu diğer becerilere yer verilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan beceriler ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler (MEB, 2018)

1. Araştırma	15. Kanıt Kullanma
2. Çevre Okuryazarlığı	16. Karar Verme
3. Değişim ve Sürekliliği Algılama	17. Konum Analizi
4. Dijital Okuryazarlık	18. Medya Okuryazarlığı
5. Eleştirel Düşünme	19. Mekânı Algılama
6. Empati	20. Öz Denetim
7. Finansal Okuryazarlık	21. Politik Okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem Çözme
9. Gözlem	23. Sosyal Katılım
10. Harita Okuryazarlığı	24. Tablo Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama
11. Hukuk Okuryazarlığı	25. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi Düşünme

Tablo 2’de görüldüğü gibi 2005 yılına göre daha fazla beceriye yer verilen yeni öğretim programında politik okuryazarlık doğrudan bir beceri olarak yer almıştır. Bu durum sosyal bilgiler eğitiminde politik okuryazarlığa verilen önemi yansıtmaktadır.

Politik okuryazarlığı politika bilgisi ya da en sade haliyle siyasi oluşumları ve hükümet görevlerini bilmek olarak dar bir kapsamda değerlendirmek yerine politik okuryazarlığın bilgi, beceri ve değerlerle iç içe olduğunu bilmek, gelişebilmesi için de kişilere katılım şansı vermek gereklidir (Görmez, 2018). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi hedefleri, müfredatı ve etkinlikleri göz önüne alındığında konunun en büyük muhatabı sosyal bilgiler öğretmenleridir. Bu nedenle öğrencilere politik okuryazarlık becerisi kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, politik okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Bu araştırmanın temel amacı da sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini ölçmek ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmektir.

1.2. Araştırmanın önemi

Sosyal bilgilerin Amerika Birleşik Devletleri’nde insanların toplum içerisindeki bütünlüğünü, birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla ortaya çıktığını ve temelinde vatandaşlık eğitimi olduğunu bilmekteyiz. Vatandaşlık eğitimlerindeki en önemli hedeflerden biri aktif vatandaşlar yetiştirmektir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli bir görev yüklenmiştir. Vatandaşlık eğitiminde öğrencilere kazandırılacak olan temel beceriler arasında bulunan politik okuryazarlık becerisi, 2018 yılında güncellenen SBÖP içerisinde yerini almıştır. Politik okuryazarlık becerisinin SBÖP kapsamına alınması etkin ve demokratik bir toplum yetiştirmede sosyal bilgilerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Toplumun demokrasiyi içselleştirmesindeki en önemli anahtar bu beceriye sahip bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür (Özdemir, 2022). Tarhan (2020) tarafından ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin politik okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilerin temel politika bilgisinin orta seviyede olduğu ve öğrencilerin politik okuryazarlık becerisinin ise düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencileri etkin vatandaş olarak yetiştirmesi, temel siyaset bilincini oluşturarak demokratik bir toplum oluşmasına katkı sağlaması ve güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programına göre öğrencilere politik okuryazarlık becerisini kazandırması beklenen sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini bilmek, öğretmenlerin politik okuryazarlık seviyelerinin yüksek olmasını sağlamak için gerekli çalışmalar yapmak önem arz etmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi müfredatı içerisinde geçmişten günümüze devletlerin siyasi, ekonomik, askeri gibi alanlardaki iç ve dış politikaları sıklıkla yer almaktadır. Bu konular işlenirken sosyal bilgiler öğretmenleri kendi yorumlarını da katmak durumunda kalabilmektedir. Öğretmenin rol model olduğunu göz önünde bulundurursak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konularda çok hassas davranması ve konuşmalarını özenle seçmesi gerektiğini rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca yine ders içeriğinde bulunan ‘‘Yönetimler’’ konuları ve dersin genel amaçları arasında bulunan etkili vatandaş yetiştirme ve demokrasi eğitimi de sosyal bilgiler öğretmenlerinin iyi bir politik okuryazar olmasının önemini ortaya koymaktadır. Politik okuryazarlık becerisini, temel siyaset bilgisini ve demokrasi bilincini öğrencilere kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu alandaki düzeylerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu anlamda çalışma politik okuryazarlık becerisinin öğrencilere istenen düzeyde kazandırılabilmesi için gereklidir. Dünyadaki tüm politik sistemler devamlılığını sürdürme çabası içerisinde olduğundan politik okuryazarlık kavramı daima ihtiyaç duyulacak bir kavram olacaktır. Bu yüzden öğrencilere model olarak, farklılıklara saygı, insani değerler, aktif vatandaş, vatan ve millet sevgisi, hakları ve sorumluluklarının farkında olma gibi temel değerleri aktaracak ve öğrencilere politik okuryazarlık becerisini kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin bilinmesi gerekmekte ve yüksek olması beklenmektedir.

1.3. Problem cümlesi

Bu kapsamda araştırmanın problem cümlesini sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ne olduğu ve farklı değişkenlere göre değişip değişmediği oluşturmaktadır.

1.4. Alt problemler

Araştırma kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin;

1. Politik okuryazarlıkları ne düzeydedir?
2. Cinsiyetleri ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Eğitim durumu ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Çalıştığı kurum ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Hizmet süresi ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Yaşı ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medya kullanımı ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.5. Varsayımlar

Araştırmada aşağıdaki varsayımları kapsar.

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri soruları içtenlikle cevaplamıştır.
2. Sosyal bilgiler öğretmenleri sorularda gerçek düşüncelerini belirtmiştir.
3. Alanyazın incelemesinde edinilen bilgiler araştırma için yeterlidir.
4. Örneklem grubu sonucu genellemek için yeterlidir.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıdaki sınırlılıkları kapsar.

1. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Sakarya ilinde görev yapmakta olan 191 sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.

2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık ölçeğine verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Demokrasi: Demokrasi bir ideoloji olarak değil insanların ortaklaşa gerçekleştirecekleri bir faaliyette amaç ve araçlardır (Heywood, 1997).

Politika: Bireylerin veya toplulukların belirlediği amaçlara ulaşmak için izlenen her türlü yol olarak tanımlanır (Aslan ve Pektaş, 2017, s. 87).

Okuryazarlık: Alfabe kanalıyla seslendirilen ve yorumlanarak başlayan olgu ve durumları detaylı bir şekilde algılama ve algıladıklarına kendi özelliklerini katarak söyleme şeklidir (Altun, 2005).

Beceri Olarak Okuryazarlık: Okuduğunun dışına çıkarak okuduğunu anlamlandırmak, çok boyutlu düşünebilmek demektir (İnan, 2021, s. 47).

Politik Okuryazarlık: Bireyin ait olduğu toplumda etkin olabilmesi için bilgi, eğilim ve beceri sahibi olması anlamına gelmektedir (Faiz ve Dönmez, 2018, s. 481). Ayrıca bireyin kamusal problemleri yorumlayabilmesi için ihtiyacı olan kavramlar ve olgular bilgisidir (Westholm, Lindquist ve Niemi, 1990).

Bilgi Okuryazarlığı: İnsanların bilgiyi duyu organlarıyla algılaması sonrası bunu zihninde ayırtıştırıp, eski bilgiyle karşılaştırıp sınıflandırarak yeni bir bilgi elde etmesidir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

Dijital Okuryazarlık: İnsanların elde ettikleri dijital verileri tanıma, verinin kaynağına ulaşma, veriyi uygun kanal ile yönlendirerek uyum sağlama, sorunların üstesinden gelme ve sosyal olabilme becerisi olarak tanımlanır (Martin, 2005).

Medya okuryazarlığı: Herhangi bir medya kanalından aldığı verileri çözümleme, doğruluğunu sorgulayabilme, değerlendirme ve uygun zamanlarda kullanabilmektir. (Aufderheide, 1993).

Çevre Okuryazarlığı: Doğal çevreyi gözlemlemek ve oluşan sorunları fark edebilmek, çevre sorunlarına çözüm önerileri üretebilmek, kaynakların doğru kullanımını sağlamak için uygun yaklaşımlarda bulunmaktır (Roth, 1992).

Beceri: Kişinin bir eylemi fiziksel ya da bilişsel olarak emek vererek yapabilmesidir (Demirkaya, 2006).

Politik İlgi: Siyasal olaylara yönelik insanların ilgilerini konu edinen bir kavramdır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik Bilgi: İnsanların hafızalarında kalıcı olarak yer edinen siyasi olayların ve kavramların bilgisi olarak tanımlanır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik Katılım: Vatandaşların ait olduğu devlette siyaset içinde kendini bir yere koyarak, düşündüklerini, eleştirilerini ve hareketlerini herhangi bir yolla ifade etmesidir (Akıncı, 2014).

1.8. Kısaltmalar

IOT	: Internet of Things
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
IPSS	: Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
NCSS	: ABD Ulusal Bilgiler Konseyi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
SPSS:	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Politika

Politika, yönetimlerin, siyasi oluşumların kurulmasından gelişim süreçlerine, hedeflerinden içeriklerine, aralarındaki ilişkileri irdeleyen, siyasi liderliği ve siyasi kararları inceleyen, değerlendiren, çözümleyen bir alandır (Genç ve Demirdöğen, 1994, s. 174) tanımından hareketle politika insanların uzak durması gereken değil, aksine sürekli içeriğine dahil olması gereken bir alandır. Toplumsal sorunların çözüme kavuşması, yönetimdeki eksikliklerin giderilmesi; insanların karar alma sürecine katılması ve bu süreci etkilemesiyle mümkündür. Çünkü politika toplumlardaki sorunların nasıl çözüme kavuştuğuyla, kararların nasıl alındığıyla ilgilenir (Savage, 1996, s. 84). Türkiye’de geçmişte yaşanan askeri darbeler, siyasal olaylar birçok insanı bir dönem siyasetten uzak durmaya zorlarsa da politikanın hayatın her alanında var olması bunu mümkün kılmamıştır. Çünkü politika ekonomik, felsefi toplumsal alanda birçok boyuta sahip ve insanın rutin yaşantısında sürekli rastlayacağı konular bütünüdür (Alkan, 1993, s. 11). Politika içeriği büyük bir alana yayılmış, sınırı çizilemeyen ve sürekli gelişim halinde olan bir sosyal bilimdir (Kapani, 2010, s. 15).

Dünyada her ne kadar politika kelimesi siyaset kelimesinin karşılığı olarak değerlendirilse de İnan (2021), siyaset kelimesinin Arapça “seyis” kelimesinden türediğini ve yönetenlerin insanları terbiye etmesi gibi bir anlam barındırdığını, politika kelimesinin ise Yunanca şehir anlamına gelen “polis” kelimesinden türediğini ve devlet yönetmek işi anlamı taşıdığını belirtmiştir. Aköz (2018) ise, araştırması sonucu siyaset ve politika kelimelerinin farklı anlamlar barındırdığını belirterek, iki sözcüğün aynı anda kullanılmasını iki zıt kutbu bir araya getirmeye benzetmiştir. Yine de bu çalışmada politika ve siyaset kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Dünyada olduğu gibi son yıllarda Türkiye’de de eğitim sistemi politika bilimini daha çok ele alacak şekilde revize edilmiştir. Vatandaşlık eğitimi kapsamında, demokratik ve etkin bireyler yetiştirme amacıyla verilen temel siyaset eğitiminin yanı sıra, politik okuryazarlık

kavramının da ortaokul SBÖP içeriğine bir beceri olarak eklenmesi politik eğitime verilen önemin kanıtı niteliğindedir. Çünkü politik eğitim, bireye özgürlüğünü güvence altına alma, koruma ve özgürlüğünü tehdit edecek şeyleri değerlendirme fırsatı sağlar (Maxim, 2006, s. 25).

2.2. Okuryazarlık

Okuryazarlık en sade haliyle harfleri, rakamları tanımak, okuma yazma bilmek anlamına gelmektedir ancak son yıllarda bir beceri olarak literatüre giren okuryazarlık kavramı ise okuduğunun dışına çıkarak okuduğunu anlamlandırmak, çok boyutlu düşünebilmek demektir (İnan, 2021, s. 47). Ege (2006, s. 7) okuryazarlığın çocuğun doğduğu andan itibaren gelişmeye başlayan bir kavram olduğunu belirtmiştir. Kavramın gelişerek üst düzey bir beceriye dönmesi ihtiyacı kendini hemen her alanda hissettirmiştir. Dünyada yaşanan gelişmelerin ve yapılan araştırmaların sonuçlarına göre UNESCO’da okuryazarlık becerisini tekrar değerlendirmiş ve okuryazarlığı farklı düzeylerde ele almıştır (Aşıcı, 2009).

Şekil 2. UNESCO’ya göre okuryazarlık kavramı düzeyleri [Aşıcı (2009)’dan uyarlanmıştır.]

Okuryazarlığı beceri haline getiren bireyler sosyal hayatında karşılaştığı durumları, problemleri rahatlıkla çözümleyebilmekte ve okuryazarlık becerisinin rehberliğinden istifade etmektedirler (Bulut ve Çakmak, 2019). Öğrencilerin sosyal yaşama hazırlayan ve istendik davranışları elde etmesini sağlayan sosyal bilgiler dersi okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında çok büyük önem taşımaktadır. Bireylerin etkili iletişim kurması, haklarını bilmesi, ülkesine ve dünyaya uyum sağlaması, etkin yurttaş olması, farklılıklara saygılı olması, fiziki ve beşerî olarak dünyayı her yönüyle incelemesi gibi insan yaşamına dair hemen her konuda sosyal bilgiler dersi kişiye kapasitesini sonuna kadar kullanması konusunda rehber olmaktadır. Politikanın hayatın her alanında kendini hissettirmesinden hareketle politik okuryazarlığın diğer okuryazarlık türleri ile bağlantılı olduğunu belirtmek hiç de yanlış olmayacaktır.

2.3. Politik Okuryazarlık

Politika, politik gerçekleri insanların toplum hayatındaki diğer gerçeklikleri de hesaba katarak çözümleyen bir bilimdir (Sarısaman, 2008, s. 77). Buradan da anlaşılacağı gibi gündelik yaşamdaki birçok konu aslında siyaset biliminin konusudur. İnan (2021), insanların kendilerini siyasetçilerin yerine koyarak fikir üretmesini, çözüm yolları sunmasını, yaşadığı çevredeki artıları ve eksileri belirleyebilmesini, bir ürünün fiyatı hakkında yorum yapabilmesini herkesin siyasiliği olarak değerlendirmiştir.

İnsanların ait olduğu topluma faydalı olabilmesi için sahip olduğu bilgi, yönelim ve beceri ise politik okuryazarlık olarak tanımlanır (Faiz ve Dönmez, 2019). Politik okuryazarlık becerisine sahip bireyler bazen sadece bilen bir gözlemci, bazense etkin ve mesuliyet üstlenmekten kaçınmayan aktif bir vatandaş olurlar (Thompson, 1996). Çözümlemeyen toplumsal sorunlar kuşaktan kuşağa aktararak insanları etkilemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal, siyasal ve ekonomik meselelerin yanı sıra, geçmişten gelen toplumsal sorunları, günümüz ulusal ve küresel sorunları da miras almaktadır (Miliziano, 2009). Bu sorunların çözümüne yardımcı olmak için bireylerin politik okuryazarlık becerisine sahip olması önem taşımaktadır.

Şekil 3. Siyaset okuryazarlığı bilgi ve becerileri [İnan (2021)’den uyarlanmıştır.]

Şekil 3’te verilen siyaset okuryazarlığı bilgi ve becerilerine baktığımızda bu becerilere sahip bireylerin aynı zamanda etkin birer yurttaş olduğunu söylemek de mümkündür. Dolayısıyla politik okuryazarlık, bireylerin yönetimlerin işlevlerini bilmesi, bulundukları yerlerdeki kuralları yorumlayabilmesi, aitik hissiyatı oluşumu ve bireye yüklenen vatandaşlık sorumluluklarını anlamlandırabilmesini sağlamaktadır (Hunter ve Rack, 2016). İnan (2021), politik okuryazarlık becerisini Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki bazı ünitelerle doğrudan ilişkilendirmenin mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarından biri olan etkin vatandaş yetiştirme ve öğrencilerde kazandırılması beklenen politik okuryazarlık becerisini dikkate alırsak öncelikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 7 öğrenme alanının 4’ü politik okuryazarlık becerisi kazandırmayı amaçlayan konu ve kazanımlar barındırmaktadır. Bu ünitelerden bazıları doğrudan bazıları ise dolaylı olarak politik okuryazarlık ile bağlantılıdır. 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programına politik okuryazarlık becerisi haricinde farklı okuryazarlık becerileri de daha dahil edilmiştir. Politik okuryazarlığın diğer okuryazarlık becerileri ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

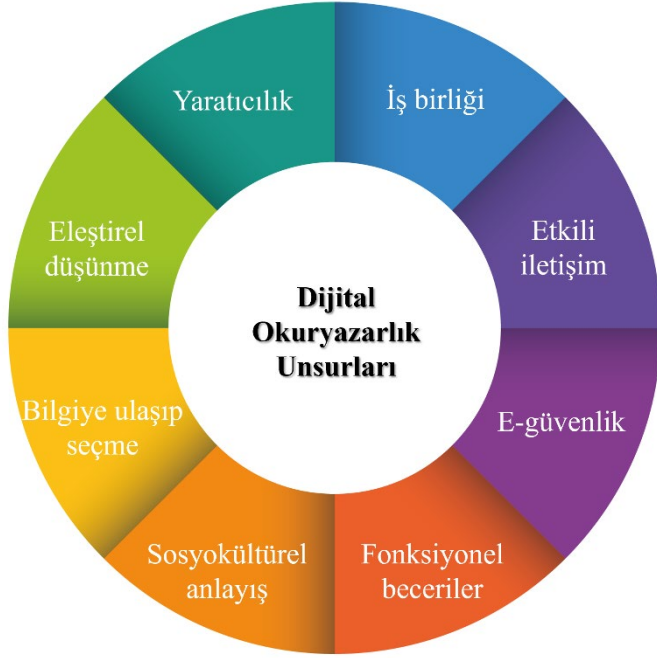
2.3.1. Bilgi okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi

Bilgi okuryazarlığı, insanların bilgiyi duyu organlarıyla algılaması sonrası bunu zihninde ayırttırıp, eski bilgiyle karşılaştırıp sınıflandırarak yeni bir bilgi elde etmesidir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Bireyin sosyal yaşamında gereksinimlerini karşılayabilmesi, karşılaştığı problemlere çözüm üretebilmesi için ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilmesi ve bilgiyi değerlendirebilme becerisidir (Polat, 2006). Günümüz internet çağında bilgiye ulaşmak oldukça kolaydır. İhtiyaç duyulan bir bilgi için internet ortamında binlerce sonuca saniyeler içinde ulaşmak mümkündür ancak ulaşılan bilginin doğruluğunu teyit edebilmek, sorgulayabilmek, bilgiyi kategorize etmek ve değerlendirebilmek için bilgi okuryazarlığı becerisine sahip olmak gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretim programında 5.sınıf düzeyinde yer alan “Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki “Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.” kazanımı öğrenciye bilgi okuryazarlığı becerisini kazanmasında yardımcı olmayı hedeflemektedir. Cory (2009), yaptığı araştırmada politik okuryazarlık ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğunu ve bu nedenle de öğrencilere aynı anda kazandırılması gereken beceriler, birlikte öğretilmesi ve vurgulanması gereken uyumlu kavramlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bilgi okuryazarlığı politik okuryazarlık ile doğrudan bağlantılıdır çünkü özellikle internet ortamında yayılan politik bilgiler genellikle siyasi çatışmalar yaratır. Sosyal medya platformları, Whatsapp grupları gibi iletişim tekniklerinin gelişmesiyle artan iletişim yoğunluğu, insanlara fayda sağlamaktan ziyade siyasi bilgilerden ve siyasi görüş farklılıklarından kaynaklı olarak zarar da verebilmektedir (Hafiar ve diğerleri, 2020).

2.3.2. Dijital okuryazarlık ve politik okuryazarlık ilişkisi

Teknolojinin ilerlemesi ve küreselleşmenin etkisinin artması, tasarruf bilinci ile insan yaşamına ait birçok alan dijitalleşmiştir. Elde edilen dijital verileri tanımlayabilme, verilerin referansına ulaşma, doğru yönlendirip adapte olabilme, çözümleme, sosyalleşme ve çözüm odaklı sosyal davranışlar üretebilme becerisi ise dijital okuryazarlıktır (Martin, 2005). Türkiye Cumhuriyeti özellikle 2008 yılında hayata geçirdiği “e-devlet” uygulamasıyla birçok vatandaşlık hizmetini insanların genel ağ üzerinden dijital bir şekilde faydalanabileceği bir boyuta taşımıştır ve geliştirmeye devam etmektedir. Bu gelişmenin

yanı sıra insanlar her geçen gün farklı bir alanda dijital hizmetler almaktadır. İnsanların vatandaşlık alanında ve gündelik hayatlarında dijitalleşmesi, insanların dijital okuryazarlık becerisi edinmesini elzem kılmıştır.

Şekil 4. Dijital okuryazarlık unsurları [Hague ve Payton (2010)’dan uyarlanmıştır.]

Şekil 4’te Hauge ve Payton (2010) tarafından belirlenen dijital okuryazarlık unsurlarını incelediğimizde dijital okuryazarlık becerisine sahip olan insanların aynı zamanda da politik okuryazarlık ve bilgi okuryazarlığı başta olmak üzere diğer okuryazarlık becerilerine de ihtiyaç duyacağını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler dersinin öğrenciye kazandırmak istediği tutum ve davranışların dijital okuryazarlık unsurlarını da kapsadığını söylemek mümkündür.

2.3.3. Medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi

Genel ağ kullanımının yaygınlaşması, küreselleşmenin insanlar üzerindeki etkisi, kitle iletişim araçlarının insan yaşamında önemli bir yere sahip olması, medya araçlarının kamuoyu üzerindeki etkisi bireylerin medya okuryazarlık becerisine sahip olması ihtiyacını doğurmuştur. Medya okuryazarlığını uzmanlar farklı bakış açılarıyla değerlendirdikleri için

ortak bir tanımı olduğunu söylemek mümkün değildir. İnsanlar medyanın olumlu yönlerinden faydalanmak isterken gerek kendilerinin gerekse çocuklarının medyanın olumsuz yönlerinden de etkilenmemesi için medya okuryazarlık becerisine sahip olmak istemektedirler. Medya okuryazarlığı genel bir tanımla medya araçları üzerinden gelen mesajlara ulaşabilme, ulaşılan mesajları analiz etme, değerlendirme ve doğru yerde kullanmadır (Aufderheide, 1993). Medya okuryazarlığı başta bilgi okuryazarlığı ve politik okuryazarlık olmak üzere diğer okuryazarlık türleri ile doğrudan bağlantılıdır. Kitle iletişim araçları kullanımının yanı sıra özellikle sosyal medyayı aktif kullanan insanlar sosyal medya platformlarında her türlü bilgi ile karşılaşmaktadırlar. Bu bilgileri kategorize etmek, doğruluğunu sorgulamak için medya okuryazarlık becerisinin yanı sıra ilgili okuryazarlık becerisine de sahip olması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde kitle iletişim araçlarının doğru ve yerinde kullanımı, medyanın insanlar üzerinde etkisi sıklıkla yer almaktadır. Sosyal medyanın yönetimler ve alınacak kararlar üzerindeki etkisinin kabullenilmesi ile de insanlar medya araçları kullanırken isteyerek ya da istemeyerek her türlü politik bilgiyle de karşılaşmaktadır. Sosyal medyanın kitleler ve politika üzerindeki etkisi fark edilmeye başladığından beri günlük kullanımının yanında başta politikacılar olmak üzere birçok insan, kurum ve kuruluş tarafından kitleleri etkilemek amacıyla da kullanılmaktadır. Sosyal medyanın daha düşük bir maliyetle birçok insana anında ulaşabilme imkânı, bir konu hakkında kamuoyu oluşturup kolay örgütlenme sağlaması, gerçek ve doğru bilgiye ulaşmada alternatif olması gibi birçok avantajı vardır. Çıldan ve diğerleri (2012), sosyal medyanın siyasal katılımındaki etkisini belirlemek amacıyla yapmış oldukları araştırmanın sonucunda insanların katılımcı demokrasiye geçmesini sağlayan en önemli unsurlardan birinin sosyal medya olduğuna ulaşmışlardır.

2.3.4. Çevre okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ilişkisi

Çevre okuryazarlığı doğal çevrenin sağlıklı olduğunu anlama ve yorum getirme ve çevre sorunlarına çözüm üretme, çevreye duyarlı olmayı amaçlayarak insanların çevreye yönelik doğru yaklaşımlarda bulunmasıdır (Roth, 1992). Çevre okuryazarlığı aynı zamanda bireyin çevresel maruziyetlerinin yanı sıra bireye çevre sorunlarının insan sağlığına etkisi arasında ilişki kurabilmesi fırsatını da verir (Irvin, Rohlman, Vaughan, Amantia, Berlin ve Kile, 2019).

Dünya’da yaşanan hızlı nüfus artışı, insanların tüketim toplumuna evrilmesi, yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde birçok çevre sorunu ortaya çıkmıştır. Doğal kaynakları korumak, çevre sorunları ile mücadele etmek, geri dönüşüm yapmak, su ve hava kirliliği ile mücadele sadece insanların çabalarından ziyade uygun çevre politikaları ile mümkündür. Devletlerin çevre ile ilgili seçimleri ve amaçlarının ortaya konması çevre politikası olarak değerlendirilir (Bayram, Altıkat ve Torun, 2011). Çevre politikalarının uygulanmasında duyarlı bireyler yetiştirmek, kaynakları korumak ve çevre sorunları ile mücadele etmek için özellikle eğitim sistemlerine önemli misyonlar yüklenmektedir. Çevre politikalarını analiz edebilmek, değerlendirebilmek için bireylerin çevre okuryazarlık becerilerinin yanı sıra politik okuryazarlık becerilerine de sahip olması önem taşımaktadır. İnsanlar ve çevre arasındaki ilişkiyi anlamak ve gereken etik ve becerilerin gelişmesine yardımcı olmak için çevre eğitimi bir çözüm olabilir (Febriasari ve Supriatna, 2017). Çevre sorunlarına üretilecek çözümlerde bireyler çevre eğitimi almış olmalıdır (Koç, Çorapçıgil ve Doğru, 2018). Disiplinler arası eğitim modeliyle her ne kadar çevre eğitimi diğer derslerin konu alanlarına girmiş olsa da çevre eğitimi büyük oranda sosyal bilgiler dersi içerisindedir. Çevre sorunlarını bilmek, çevreye karşı duyarlı olmak ve sorunlara çözüm önerisi sunabilmek için çevre okuryazarı becerisinin yanı sıra politik okuryazarlık becerisine de sahip olmak gereklidir.

2.3.5. Finansal okuryazarlık ve politik okuryazarlık ilişkisi

Bilindiği üzere ekonomi bir bilim olarak sosyal bilimlerin kapsamındadır. SBÖP kapsamında finans okuryazarlığı ile ilgili 6 adet öğrenme alanı bulunmaktadır (Yalçinkaya ve Turan, 2019). Sosyal bilgiler dersi içeriğinde bulunan bilinçli tüketici olma, güvenli e-ticaret gibi konuların öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmesi ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için finans okuryazarlığı becerisine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü paranın nasıl ve nerelerde kullanılacağı, nasıl yönetileceği hususunda doğru adımlar atma ve bilinçli hareket etme becerisi finans okuryazarlığıdır (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992; Akt. Güvenç, 2017). Öğrencilerin aktif genel ağ kullanımı sonucunda karşılaştığı ekonomik bilgiler ve kendi paralarını yönetme ihtiyaçları onlarda devletlerin temel düzeyde de olsa ekonomi politikalarını öğrenme ihtiyacı oluşturmuştur. Ekonomi politikalarını bilmek,

yorumlamak ve değerlendirmek için finans okuryazarlığı becerisinin yanı sıra bireylerin politik okuryazarlık becerisine de sahip olması bireyin yararına olacaktır.

2.4. Politik okuryazarlık ve eğitimdeki tarihçesi

Politik okuryazarlık kavramının eğitimdeki geçmişinin oldukça yeni olduğunu söylemek mümkündür. Frazer (1999), 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde özellikle İngiltere’de yapılan araştırmaların sonuçlarında öğrencilerin çağın gereklerine uygun siyasi ve ekonomik meseleler hakkında bilgilerinin düşük olduğunu ve konu ile fazla ilgilenmediklerini belirtmiştir. Başka ülkelerdeki araştırma sonuçlarında da benzer durumda gençlerin politik bilgi ve politik katılım düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir (Fyfe, 2007). 1990’lı yılların başında İngiltere’de alanın incelenmesi için gelen yoğun talepler üzerine kurulan ve 1997’de İngiltere’de faaliyet göstermeye başlayan “Okullarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Danışma Grubu” başkanı Bernard Crick 1969’da politikanın kaçınılmaz olacağı gerekçesiyle politik bilgilerin okullarda verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Özdemir, 2022).

1970’li yıllarda da politik eğitimin gerekliliği düşünülmüş ve politik eğitim uygulamalarının hayata geçirilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur (Davies ve Hogarth, 2004). Bunun sebebini ise özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dünyada insanların barış, özgürlük ve demokrasi değerleri ile politikaya eğilim göstermeleri beklentisi olarak sunmamız mümkündür. Yine 1960’lı yıllar ile 1970’li yılların başında yeni yeni dillendirilen siyaset okuryazarlığı kavramına 2000’li yılların başına değin eğitim metinlerinde sadece bir kavram olarak değinildiğini görmekteyiz. Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı özellikle son yıllarda aktif öğrenmenin siyaset bilimi müfredatına entegre edilmesi önerisi öncelenmektedir (Cook ve Walsh, 2012). Wahlke (1991), Amerikan Siyaset Bilimi Derneği ve Amerikan Kolejleri Birliği için yayınladığı raporda siyaset bilimi eğitiminin amaçları arasında öğrencilerin siyasi olayların önemini, dinamiklerini analiz etme ve yorumlama kapasitesinin artırılması ve siyasi olayların etkilerini anlayıp değerlendirmesi yetisinin kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. Siyaset eğitiminin ve politik okuryazarlığın eğitim sistemlerine dahil edilmesi yönünde atılan adımların temel dayanaklarından biri de gençlerin siyasi katılımlarının düşük düzeyde olmasıdır. Maitles (2001), yaptığı araştırmada Çin’de genç bireylerin yönetimde karar alma mekanizmasının bir parçası olmak istememelerinin yönetim için bir sorun olarak görüldüğünü vurgulamıştır. 2002 yılında ise İngiltere’de siyaset okuryazarlığı kavramının

içinin doldurulması için Peter Brett önderliğinde 13 akademisyen vatandaşlık eğitiminde siyaset okuryazarlığı, bu eğitimde öğretmen ve öğrencilerin sahip olması gereken beceriler ve karşılaşabilecekleri sorunlar konulu bir çalıştay gerçekleştirmiştir (İnan, 2021, s. 102). Bu vesileyle daha önceki dönemlerde öğrencilerin toplumsal alandaki aktif katılımını öncelemeden öğretim programları tartışmaya açılmış bunun sonucunda da politik konuların öğretim programında olup olmaması ile alakalı yapılacak tartışmaların önü açılmıştır. Son zamanlarda yapılan çalışmaların sonucuna göre bireylerin vatandaşlık alanındaki bilgilerinin artması politik ilgilerini arttırmakta, demokratik değerlerini geliştirmekte ve onları politik sürece dahil ederek politik katılımlarını sağlamaktadır (Kuş, 2013, s. 214). Dünyada yaşanan gelişmeler; devletler arası siyasi gerilimler, teknolojinin insan yaşamındaki yerinin artması, küresel sorunlar vb. nedenlerle insanlar her geçen gün politik konulara daha fazla maruz kalmaktadır. Yaşanan gelişmeler politik okuryazarlık kavramının bir beceriye dönüşmesi gerekliliğini hızlandırmıştır. Türkiye’de de 2018 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlık kavramı bir temel beceri olarak yerini almıştır.

2.5. Sosyal bilgilerde politik okuryazarlık

İnsanlar karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz her durumda düşünme yetilerini kullanma eğilimindedir. İnsanların bu düşünme eğilimi onların düşüncelerini, hayata bakış açılarını sürekli bir değişim içinde yeniden şekillendirmektedir. Nitekim 1930’larda eğitimde yenilikçi değişim popülerdi ve vatandaş yetiştirmede geçmişten gelen sabit dogmalar dizisinin uygun olmayacağı anlaşıp bunun yerine bireye en üst düzeyde gelişmesini mümkün kılan bilgi, beceri ve değerlerin verilmesi gerekliliği dile getirildi (Evans, 2004, s. 51). Birey sorgulamayı alışkanlık haline getirdiğinde, hayatı daha iyi anlamlandırmaya başlayacaktır (Kroll, 2005). Dewey (2014, s. 19), insanların teorik olarak keskin hatlarla çizilmiş, geçerli olduğu kabullenilmiş uç düşüncelerinin bile uygulama aşamasında zamanın şartlarına göre şekillenmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda devletlerin ideal vatandaş anlayışında da çağın şartlarına göre değişimler meydana geldiğini ve gelmeye devam edeceğini söylemek mümkündür. İdeal vatandaş yetiştirmek elbette eğitim sistemleri ile mümkün olmaktadır. Eğitimin insan hayatındaki öneminin anlaşılmasıyla eğitim siyasal yönetimlerin ilgi odağı haline gelmiştir (Yıldırım, 2017, s. 15). Bu bağlamda eğitim sistemlerinin de geleneksellikten ilericiliğe doğru bir değişim geçirdiğini rahatlıkla

söyleyebiliriz. Geleneksel eğitimde öğretmenlerden bulunduğu çevrenin özelliklerini tanınması ve bunları eğitime yansıtması beklenmezdi ve eğitim ortamındaki şartlar daima yeterli kabul edilip geliştirilmesi yönünde bir çaba gösterilmezdi (Dewey, 2014, s. 19). İlerici eğitimde ise eğitim sistemleri, öğretim programları, ders içerikleri ve öğretmenlerden çağrı takip ederek sürekli güncel olma hali beklenmektedir.

Sosyal bilgilerin ilk olarak ABD’de geleneksel derslerden farklı olarak kendine özgü bir içerikle bir vatandaş yetiştirme amacıyla ortaya çıkmıştır (Öztürk ve Deveci, 2016, s. 8). Çeşitli ülkelerin sosyal bilgiler programlarına bakıldığında da içeriğin aktif ve görev bilinci olan bireyler yetiştirme amacı taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgilerin amaçları evrensellik kazanmıştır.

Bazı ülkelerin sosyal bilgiler temel hedefleri şu şekilde özetlenebilir (Öztürk ve Deveci, 2016):

Türkiye: Etkin, sorumlu vatandaş yetiştirmek

Almanya: Etkin vatandaş yetiştirmek

ABD: Kültürel farklılıkları olan bireylerin toplum vatandaşı bilinciyle karar verme yetilerine sahip olmasını ve üretken olmasını sağlamak.

Çek Cumhuriyeti: Birçok temel vatandaşlık becerisinin yanı sıra, temel değerleri aşlamak, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi sağlamak, insan topluluklarını keşfetmek, tarih bilinci oluşturmak hedeflenmektedir.

Finlandiya: Değerler ve becerilerle donatılmış etkin ve demokratik bireyler yetiştirmek.

İngiltere: Topluma ait olan bir birey olarak düşünen, araştıran, hoşgörülü aktif bir dünya vatandaşı yetiştirmek.

Kanada: Öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlere sahip etkin ve sorumlu bireyler olarak yetiştirmek.

İrlanda: Kendini çevresini tanıyan aktif bireyleri topluma kazandırmak.

İsveç: Ortak değerlerle kaynaşmış bir toplum yaratmak.

Norveç: Demokratik etkin bireyler yetiştirmek.

Singapur: Dünyayı çözümleyen etkin ve katılımcı bireyler yetiştirmek.

Japonya: Bilinçli etkin bir dünya vatandaşı yetiştirmek.

Yukarıda belirtilen bazı ülkelere ait sosyal bilgiler hedeflerinin ortak paydalarının ideal vatandaş yetiştirme olduğu görülmektedir. Sosyal bilgilerin genel hedefinin öğrenciyi yaşadığı toplumla bütünleştiren, ortak değerler yüklenmiş, sorgulayan, katılımcı, bilgi ve becerilerle donatılmış etkin bir vatandaş olarak topluma kazandırmak olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal alanlar eğitimi ve siyaset arasında bir ilişki söz konusudur çünkü dünyada yaşanan göçler, toplumsal meseleler, ekonomik gelişmeler vb. insan yaşamını ilgilendiren konular daima sosyal bilgilerin kapsamında ele alınmaktadır (İnan, 2021, s. 127). Bireylerin sosyal bilgiler dersinin hedeflediği kazanımlara sahip olması, etkin ve demokratik bir birey olarak ait olduğu topluma, dünyaya faydalı olması için de politik okuryazarlık becerisini kazanması bireyin ve toplumun yararına olacaktır. Bu bağlamda 2018 yılında güncellenen SBÖP temel siyaset eğitiminin yanında politik okuryazarlık kavramını bir beceri olarak öğrenciye kazandırmayı amaçlamıştır. Güncellenen programda karar alma sürecine katkı sağlayan etkin bireylerin yetiştirilmesi amacıyla politik okuryazarlık becerisinin etkili bir araç olarak görüldüğü dikkat çekmektedir (Görmez, 2018, s. 110). Çünkü bu programda politik okuryazarlık hem öğrenciye kazandırılacak temel becerilerden biridir hem de öğrenme alanları içerisinde de ayrıca vurgulanmaktadır (İnan, 2019, s. 670). Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programını ve Sosyal Bilgiler ders müfredatını sınıf bazında ele aldığımızda politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması ünite, tema ve kazanımlara önemli ölçüde yer verildiği söylenebilir (Görmez, 2018).

2.5.1. Öğretim programında 4. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı

SBÖP incelendiğinde 4. sınıf düzeyinde öğrenme alanı, ünite ve kazanımlarda politik okuryazarlık becerilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu öğrenme alanı, ünite ve kazanımlara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3

4. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar (MEB, 2018)

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı		
Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım
Birey ve Toplum	Herkesin Bir Kimliği Var	SB.4.1.4. Kendini farklı özelliklere sahip bireylerin yerine koyar. SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygıyla karşılar
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. SB.4.5.5. Kaynakları israf etmeden kullanır.
Etkin Vatandaşlık	İnsanlar ve Yönetim	SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnek verir. SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamında söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	SB.4.7.2. Türkiye'nin komşu ve diğer ülkelerle olan ilişkilerini kavrar. SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.

4. sınıf sosyal bilgiler programında 4 adet öğrenme alanında yer alan 4 üniteye 10 kazanımın politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğu söylenebilir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bulunan “Herkesin Bir Kimliği Var” ünitesiyle verilen 2 kazanım öğrencilere empati ve farklılıklara saygı bilincini kazandırmayı hedeflemektedir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında “Üretimden Tüketime” ünitesiyle verilen 2 kazanımla öğrencilere bilinçli tüketim ve kaynakları bilinçli kullanma konusunda bilinç kazandırmak amaçlanmıştır. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında “İnsanlar ve Yönetim” ünitesinde verilen 4

kazanım ile öğrencilere haklar, sorumluluklar, katılım, özgürlük ve bağımsızlık duygusu kazandırmak hedeflenmektedir (MEB, 2018).

2.5.2. Öğretim programında 5. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı

SBÖP incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde öğrenme alanı, ünite ve kazanımlarda politik okuryazarlık becerilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu öğrenme alanı, ünite ve kazanımlara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4

5. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar (MEB, 2018)

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı		
Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım
Birey ve Toplum	Hep Birlikte Yaşıyoruz	SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder. SB.5.1.3. Sahip olduğu hakların farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır. SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanır. Hak ihlallerine örnek verir.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	İnsan ve Ekonomik Faaliyetler	SB.5.5.6. Bilinçli tüketici olarak haklarını kullanır.
Etkin Vatandaşlık	Güç, Yönetim ve Toplum	SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir. SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakların kullanımının önemini açıklar. SB.5.6.4. Milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir.

Küresel Bağlantılar	Küresel İlişkiler Ağı	SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.
---------------------	-----------------------	--

5. sınıf sosyal bilgiler programında 4 adet öğrenme alanında yer alan 4 ünite 9 adet kazanımın politik okuryazarlık ile ilgili olduğu söylenebilir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanı da “Hep Birlikte Yaşıyoruz” ünitesi ile öğrencilere etkin vatandaşlık, aldığı roller ve sorumluluklarının bilinci, çocuk hakları konularında farkındalık kazandırılmak hedeflenmektedir. “Üretim, Dağıtım, Tüketim” öğrenme alanında “İnsan ve Ekonomik Faaliyetler” ünitesiyle bilinçli bir tüketici olarak haklarını nasıl kullanacağı konusunda bilinç kazandırılmak hedeflenmiştir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında “Güç, Yönetim ve Toplum” ünitesinde bulunan 4 kazanımla öğrencilere toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarımızı karşılayan kurumların öğretilmesi, yönetim birimlerinin temel görevleri, temel haklar, katılım ve düşünce özgürlüğü, egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verme kazandırılmak istenmektedir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında ise “Küresel İlişkiler Ağı” ünitesinde yer alan kazanımla öğrencilere toplumun ilgisi, isteği ve ihtiyaçlarını belirleyerek özgün fikirler geliştirmesini sağlamak amaçlanmıştır.

2.5.3. Öğretim programında 6. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı

SBÖP incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde öğrenme alanı, ünite ve kazanımlarda politik okuryazarlık becerilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu öğrenme alanı, ünite ve kazanımlara Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

6. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar (MEB, 2018)

6.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı		
Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım
Birey ve Toplum	Biz ve Değerlerimiz	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
		SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
		SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bilim ve Teknoloji Hayatımızda	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
Etkin Vatandaşlık	Yönetime Katılıyorum	SB.6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
		SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.
		SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.
		SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
		SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.
		SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanında “Biz ve Değerlerimiz” ünitesinde yer alan 3 kazanımla öğrencilere farklılıklara yönelik ön yargılamalarını sorgulama, toplumsal birliktelik, dayanışma ve yardımlaşma, hak sorumluluk ve özgürlükler temelinde sorunları çözme bilinci kazandırılmak istenmektedir. “Üretim, Dağıtım, Tüketim” öğrenme alanında vatandaşlık sorumluluğu olan vergi vermenin ülke ekonomisi açısından önemi ve gerekliliği

verilmiştir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında ise “Yönetime Katılıyorum” ünitesiyle temel siyaset eğitimi dahilinde 6 adet kazanımla öğrencilerden farklı yönetim biçimlerini karşılaştırması, devletin temel organları olan yasama yürütme ve yargı arasındaki ilişkiyi bilmesi, yönetimin karar alma süreci, demokrasinin önemi, etkin vatandaşlık kapsamında hakların anayasal güvence altında olduğu, Türk tarihinde ve günümüzde kadınlara verilen değeri fark etmesi kazandırılmak hedeflenmiştir.

2.5.4. Öğretim programında 7. sınıf düzeyindeki politik okuryazarlık dağılımı

SBÖP incelendiğinde 7. sınıf düzeyindeki öğrenme alanı, ünite ve kazanımlarda politik okuryazarlık becerilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu öğrenme alanı, ünite ve kazanımlara Tablo 6’te yer verilmiştir.

Tablo 6

7. Sınıflarda Politik Okuryazarlıkla İlişkili Öğrenme Alanları, Ünite ve Kazanımlar (MEB, 2018)

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı		
Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.
		SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.
Etkin Vatandaşlık	Yaşayan Demokrasi	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.
		SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
		SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanındaki “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde 2 kazanımla öğrencilere farklılıklara saygı, etkili iletişim, iletişim araçları kullanırken sahip olduğu haklar ve yerine getirmesi gereken sorumluluklar verilmiştir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında temel haklar kapsamında yerleşme ve seyahat özgürlüğü ve bu hakkın kısıtlanacağı yerler kazandırılmak istenmiştir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında ise “Yaşayan Demokrasi” ünitesindeki 3 kazanım ile öğrencilere demokrasinin serüveni, devletin yönetim yapısı, katılımcı demokrasi ve cumhuriyetin temel nitelikleri kazandırılmak istenmiştir

2.6. İlgili araştırmalar

2.6.1. Yurt içi araştırmalar

Akhan (2013) “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaş yetiştirmedeki önemine, öğrencilerin politik sisteme yönelik geliştirecekleri tutumda öğretmenin rolüne ve öğrencilerin katılımcı bireyler olabilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemine değinerek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerini araştırmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik eğilimleri yüksek düzeyde bulunmasına rağmen günlük hayatlarında politik konulara fazla değinmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kuş (2013) tarafından yapılan “Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık” adlı araştırmada sosyal bilgiler eğitimi ile politik okuryazarlık arasındaki bağlantı irdelenmiştir. Kuş, yaptığı tespitle etkin bireylerin siyasal okuryazarlık durumunu belirtmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programını inceleyerek programdaki siyasal okuryazarlık edinimlerini, siyasal okuryazarlığın ilgili hedefleri ile ilişkilendirmiştir. Politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yardımcı olmak amacıyla ders içinde öğretmenlerin ve öğrencilerin faydalanabileceği örnek bir etkinlik hazırlamıştır.

Kuş (2015) “Political Literacy Status of Pre-Service Social Studies Teacher” (Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri) adlı araştırmada üniversitede

öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık konusundaki yeterliliklerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcılar öğretmenlerin siyasi konulara değinmesi gerektiğini belirtirmişlerdir. Öte yandan katılımcıların siyaset ve siyaset okuryazarlığı tanımını yapamadıkları, siyasetin yönetimdeki etkisini açıklarken zorluk yaşadıkları ve genel anlamda da siyaset okuryazarlığı bağlamında yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tarhan (2015) “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri” isimli araştırmasında öğrenimine devam eden öğretmen adaylarıyla görüşmeler yapmış, bu görüşmelerde onlara siyaset okuryazarlığı, siyaset okuryazarı olmak için hangi özelliklere sahip olunması gerektiği, siyaset okuryazarı olma sürecini hızlandıran etmenlerin neler olduğu gibi sorular yöneltilmiştir. Siyaset okuryazarlığı sürecini etkileyen unsurların aile, kitaplar, gündem takibi ve eğitim olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın çarpıcı bir sonucu ise katılımcıların siyasal okuryazarlığı bilmelerine karşın kendilerini siyasal okuryazar olarak görmemesidir.

Kuş ve Tarhan (2016) yaptığı “Political Education in Social Studies Classrooms: A Perspective from Turkey” (Sosyal Bilgiler Sınıflarında Politik Eğitim: Türkiye’den Bir Bakış) adlı çalışmada siyaset eğitimi ile ilgili konularda sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşüncelerini alıp, derslerin gözlemlenerek ders içerisindeki uygulamaların tespit edilmesi hedeflenmiştir. 75 öğretmenin görüşlerine başvurulurken, 12 öğretmenin derslerindeki uygulamalar izlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler siyasi konuların öğretilmesi gerektiğini savunurken, ders içi uygulamalarında siyasi konulardan kaçındıkları ve derslerindeki uygulamalara siyaset ile alakalı kesitlere yer vermedikleri tespit edilmiştir.

Faiz (2016) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları” adlı çalışmada siyasal okuryazarlık etmenleri belirlenerek katılımcı öğretmen adaylarının siyasal okuryazarlık durumları tespit edilmek istenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların siyasal okuryazarlıkları orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına üye olmanın siyasal beceriyi pozitif yönde etkilediği, kitap okuma oranının ve ülke içi ve uluslararası gündemi konuşmanın da politik okuryazarlık becerilerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Aslan ve Pektaş (2017) tarafından yapılan “İlkokul, Ortaokul ve Liselerde Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Politik Beceri Düzeyleri” adlı nicel çalışmada bahsi geçen öğretmenlerin politik becerilerinin ne düzeyde olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Araştırma

sonucunda öğretmenlerin politik becerileri orta düzeyde çıkmıştır. İstatistiksel olarak ise erkek öğretmenlerin politik beceri düzeyleri kadın öğretmenlere göre yüksek düzeyde çıkmıştır. Öğretmenlerin en yüksek olduğu beceri boyutu “samimi görünme” iken, en düşük olduğu beceri boyutu ise “ilişki ağı kurma” sonucuna ulaşılmıştır.

Görmez (2018) “Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği” adlı çalışmada güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Politik Okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Yedi öğrenme alanına sahip olan programın dört öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yeterli düzeyde yer verildiği sonucuna ulaşmıştır.

Faiz ve Dönmez (2018) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri” adlı nicel araştırmada tarama modeli kullanarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde çıkmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik bilgileri, politik tutumları ve politik becerileri de orta düzeyde çıkmıştır.

Demir (2019), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları” adlı araştırmasında gündelik yaşamında ülke içinde ve uluslararası politik meseleleri konuşan öğretmen adaylarıyla, politik konulara değinmeyen öğretmen adayları karşılaştırılmıştır. Politik konulara değinen öğretmen adayların politik becerileri, ulusal ve uluslararası politik konulara bazen değinen veya hiç değinmeyen öğretmen adaylarına göre daha yüksek çıkmıştır. Politik konuları konuşan katılımcıların aynı zamanda politik bilgi düzeyleri de diğer adaylara göre yüksek ölçülmüştür. Araştırma sonucuna göre politik konulara gündelik hayatta yer vermenin hem politik okuryazarlık becerisine hem de politik bilgiye katkı sağladığı söylenebilir.

Özgenel ve Bozkurt (2020) “Öğretmenlerin Politik Becerileri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki” adlı araştırma katılımcıların problem çözme becerileri ile politik becerileri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre politik beceriler erkekler lehine anlamlyken, problem çözme becerilerinde anlamlı farklar görülmemiştir. Ayrıca politik beceriler ile problem çözme becerisi arasındaki ilişki düşük düzeyde çıkmıştır.

Tarhan (2020), “Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri” adlı çalışmada Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi amaçlamıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin temel siyaset bilincinin orta seviyede, politik okuryazarlık beceri seviyesinin ise düşük düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Köksal ve Erol (2021) “Politik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi” adlı çalışmada 24 madde ve “politik uzmanlık”, “politik ilgi”, “politik katılım”, “politik bilgi” ve “politik katılım” olan 5 faktörden oluşan ölçeğin bireylerin politik okuryazarlık düzeylerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Şan (2021), Ege Üniversitesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirdiği “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi” adlı araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar” dersinde politik okuryazarlıklarının gelişmesi için verilen politik okuryazarlık eğitimi konu alınmıştır. Araştırma sonucunda verilen eğitiminin katılımcılar üzerinde olumlu etkileri anlaşılmış ve üniversitelerde politik okuryazarlık ile ilgili bir dersin olmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Geçit ve Avcı (2022) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık Becerisinin Yeri ve Bu Beceriye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışması iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı politik okuryazarlık bağlamında incelenmişken, ikinci kısımda ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlığa yeterince yer verildiği tespit edilmiş ancak katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterli politik okuryazarlık bilgisine sahip olmadıkları ve katılım anlamında yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2022) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada sosyal bilgiler müfredatında yer olan siyasal okuryazarlık kazanımlarının öğretmenler tarafından nasıl kazandırıldığını ve öğretmenlerin bu konulardaki görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma katılımcı 22 sosyal bilgiler öğretmeniyle nitel bir şekilde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri verdiği cevaplarla politik okuryazarlık bağlamında yeterli donanıma sahiptir ancak öğretmenler Sosyal Bilgiler Öğretim Programını politik okuryazarlık açısından yetersiz bulmaktadır. Araştırmanın diğer bir sonucu ise öğretmenlerin politik konularda aileler tarafından yanlış anlaşılmaktan çekindiğidir. Araştırma öğretim programının geliştirilmesi, vatandaşlık ve demokrasi dersinin tekrar sosyal bilgiler

öğretmenlerine verilmesi ve politik okuryazarlık bağlamında eğitimler verilmesi önermelerini içermektedir.

Işık (2022) “Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında Ağrı ilinde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek istemiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin politik okuryazarlık düzeyleri orta seviyede çıkmıştır. Politik davranış alt boyutunda ise öğrencilerin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışkan, Ekerbiçer ve Güdek (2023) “Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında farklı bölümlerde öğrenim görmekte olan son sınıf öğretmen adaylarının politik okuryazarlık beceri düzeylerini karşılaştırmıştır. Öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerinin “katılıyorum” düzeyinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmanın diğer bir sonucunda ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık beceri düzeylerinin Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.6.2. Yurt dışı araştırmalar

Barrow (1996) “Children’s Understanding of Political Concepts” (Çocukların Politik Kavramları Anlaması) adlı araştırmasında, çocukların siyaset anlayışını irdeleyerek, birbirleri ile iletişimi başta olmak üzere, onlarda temel siyasi bilinç oluşturmak ve geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların ailede daima siyasete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Aile içindeki rol dağılımları, alınan kararlarda ailenin etkisi ve kurallar çocukların aile fertlerinin otoritesine bağlı olmasına neden olmaktadır. Çocukların siyasi düşünce oluşumları bu yüzden küçük yaşta ve çevresindeki temsiller aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Alexander (2009) “Political Literacy As Information Literacy” (Bilgi Okuryazarlığı olarak Siyasal Okuryazarlık) adlı çalışmada bilgi okuryazarlığı ve siyaset okuryazarlığının birbiri ile iç içe olduğunu bu sebeple de öğrencilere beraber öğretilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Alexander, öğrencilerin bilgi okuryazarlığı ile siyaset okuryazarlığı becerilerini geliştirmeleri halinde sadece akademik açıdan başarılı değil, fikirlerini oluştururken daha uygun ve doğru bilgilere dayalı kararlar veren ideal vatandaş olacaklarını da belirtmiştir. Araştırmanın sonucunda bilgi okuryazarlığı ve siyaset okuryazarlığı arasında anlamlı

düzeyde bir bağlantı olduğu saptanmıştır. Bilgi ve siyaset okuryazarlığı becerisi gelişen bireylerin bilgili ve aktif vatandaşlar olduğu, bunun da akademik olarak öğrenci gelişimi ve başarısına pozitif yönde etki ettiği görülmüştür. Araştırmanın önerisi ise bu iki kavramın eğitim müfredatlarında uyumlu ölçüde yer alması gerektiği ve kasıtlı olarak derslerde sık sık vurgulanarak öğrencilerin daha fazla bilgi ve politik okuryazarı olmalarının sağlanmasıdır.

Cook ve Walhs (2012) “Collaboration and Problem-Based Learning: Integrating Information Literacy into a Political Science Course” (İş birliği Problem Temelli Öğrenme: Bilgi Okuryazarlığını Siyaset Bilimi Dersine Entegre Etme) adlı çalışmada probleme dayalı öğrenme yaklaşımı kullanılarak Amerika’da giriş seviye siyaset öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerini arttırmak için kütüphaneden faydalanmak yerine bir siyasi adayın medya danışmanı olarak hareket etmeleri sağlanır. Proje içine iki adet bilgi okuryazarlığı oturumu da yerleştirilir. Öğrenciler katılımcı demokrasi için gerekli olan bilgi okuryazarlığı becerilerini uygulama ve inceleme fırsatı bulmuştur. Sonuç olarak öğrenci geri bildirimleri, ön test ve son testlerden alınan sonuçlara göre siyaset bilimi derslerinde bilgi okuryazarlığını geliştirmek için problem temelli öğrenme yaklaşımının etkili olduğu, siyaset bilimi derslerinin öğrencilerin daha çok ilgisini çektiği ve öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinde artış meydana geldiği saptanmıştır.

Davies, Mızuayama, Ikeno, Parmenter ve Mori (2015), “Political Literacy in Japan and England” (Japonya ve İngiltere’de Politik Okuryazarlık) adlı çalışmada, İngiltere ve Japonya’da belirledikleri bazı okullarda politik okuryazarlık konularının nasıl ele alındığını incelemişlerdir. İngiltere ve Japonya’nın eğitim programları içeriğini politik okuryazarlık bakımından karşılaştırmışlardır. İngiltere ve Japonya’da eğitim içeriğinde politik okuryazarlık bağlamında benzer içerikler olsa da İngiltere’nin kavrama Japonya’dan daha fazla yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Badlan (2016) yaptığı “Explorations Into Young People’s Political Literacy” (Gençlerin Siyasi Okuryazarlığı Üzerine Araştırmalar) adlı çalışmada gençlerin politika bilgilerinin temelindeki destekleyici gücü ve ayrıca önündeki engelleri araştırdı. Bireylerin politik okuryazarlık süreçlerindeki siyasal bilgilerinin oluşumunun, ilgi ve katılımlarının önüne geçen en önemli etkenin İngiltere’de verilen vatandaşlık eğitiminin yeterli olmadığı sonucuna ulaştı. Araştırmanın çarpıcı sonucu ise katılımcıların bu olumsuzluğa rağmen politik okuryazar olma konusunda ilgili ve istekli olduğu, ayrıca aktif vatandaş olabilecek düzeyde de bilgi birikimi olduğudur.

Hunter ve Rack (2016) “Advancing Young Citizens Political Literacy Through Social-Sciences Curricula” (Sosyal Bilimler Programları aracılığıyla genç vatandaşların politik okuryazarlıklarını geliştirmek) ismiyle öğrencilerin siyasal bireyler olarak kendi ile ilgili düşüncelerini açıklamaları, siyasi düşüncelerinden istedikleri gibi bahsedip bahsedemediklerini açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Öğrencilerin politika hakkında eleştirel düşünme becerilerini sorgulamıştır. Çalışmanın sonucuna göre siyaset okuryazarlığı kazandırmada dikkat edilmesi gereken sosyolojik ve ekonomik gibi çeşitli faktörler olduğu anlaşılmıştır. Araştırmanın diğer sonucuna göre ise gençlerin siyasal okuryazarlık bağlamında temel bir bilgi sahibi olduğu ancak bunu bilgi, katılım gibi boyutlarla geliştirmek istediği ortaya çıkmıştır.

Perveen ve Awan (2017) “Analysis of Curriculum about Political Literacy as a Dimension of Citizenship Education” (Vatandaşlık Eğitiminin Bir Boyutu Olarak Politik Okuryazarlık Öğretim Programının Analizi) isimli araştırmada Pakistan’daki 2006’da kabul edilen öğretim programı ve 2009’da uygulanmaya başlayan eğitim politikaları incelenmiş ve program içeriğindeki vatandaşlık eğitiminde siyasal okuryazarlık analiz edilmiş, öğretmenlerden ve ders kitaplarından alınan verilerle karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda siyasal okuryazarlık oranının kaynak kitaplarda ve öğretmenlerde farklılıklar gösterdiği ve vatandaşlık eğitiminin parçası olan siyasal okuryazarlığın öğretim programında yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hafiar ve diğerleri (2020) “Information Literacy and Political Conflict In the Whatsapp Group” (Whatsapp Grubunda Bilgi Okuryazarlığı ve Siyasi Çatışma) adlı çalışmada whatsapp gruplarında yayılan siyasi bilgilerin insanlar arasında siyasi çatışmalar yaratabileceği belirtilerek whatsapp gruplarında meydana gelen siyasi çatışmalara diğer üyelerin tepkileri incelemiştir. Araştırmanın sonucunda halk arasında meydana gelen siyasi tartışma düzeylerinin medyanın etkisiyle ilişkili olduğu saptanmıştır.

Curtis (2021), “Black Girls Political Literacies: The Dialectics of Civic Practice” (Siyah Kızların Politik Okuryazarlığı: Yurttaşlık Pratiğinin Diyalektiği) adlı çalışmada toplum temelli gençlik liderliği geliştirme programının bir parçası olarak verilen eleştirel bir okuryazarlık kursunda siyahi kızların sosyopolitik sorunları ve fikirleri nasıl anlamlandırdığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ile verilerin analizine ait açıklayıcı bilgilere ilgili alt başlıklarda yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın yöntemi

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli araştırmaları, bir konu veya olay ile ilgili geniş bir kitlenin ilgi, görüş, tutum, beceri gibi özelliklerinin belirlenmesini sağlayan araştırmalardır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020; Karasar, 2023). Bu araştırmada, tarama modeli araştırmalarından anlık tarama araştırması modeli ile yürütülmüştür. Nitekim, anlık tarama araştırmaları, seçilen bir zaman diliminde var olan durumun mevcut hâliyle betimlenmesini sağlamaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020).

3.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Sakarya ilinde devlet okullarında ve özel okullarda görev yapmakta olan 548 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme kolay örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay örnekleme yönteminde araştırmacılar, evreni temsil edecek örnekleme rahatlıkla erişebileceği ve kolayca ulaşabileceği bireyler veya birimler içerisinde seçer. Kolay örnekleme yöntemi araştırmacılara zaman ve maliyet bakımından avantajlar sağladığı için tercih edilmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020). Bu doğrultuda araştırmanın örnekleminde çalışma evreninden seçilen 190 sosyal bilgiler öğretmeni yer almaktadır. Örnekleme yer alan öğretmenlerin demografik özelliklere göre dağılımları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları

Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	66	34.7
	Erkek	124	65.3
Eğitim Durumu	Lisans	153	80.5
	Lisansüstü	37	19.5
Görev Yapılan Kurum Türü	Devlet	175	92.1
	Özel	15	7.9
Hizmet Süresi	1-5 yıl	26	13.7
	6-10 yıl	67	35.3
	11-15 yıl	38	20.0
	16-20 yıl	27	14.2
	21 yıl ve üzeri	32	16.8
Yaş	30 yaş ve altı	21	11.1
	31-40 yaş	100	52.6
	41-50 yaş	61	32.1
	51 yaş ve üzeri	8	4.2
Sosyal Medya Kullanma Durumu	Hiç kullanmama	5	2.6
	Kısmen kullanma	79	41.6
	Aktif kullanma	106	55.8
Toplam		190	100.0

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %65.3'ünün erkek, %80.5'inin lisans mezunu olduğu ve %92.1'inin devlet okullarında görev yaptığı anlaşılmaktadır. Öte yandan öğretmenlerin %55.3'ünün 6-15 yıl arasında mesleki tecrübeye sahip ve %52.6'sının 31-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sosyal medya kullanma durumlarına göre dağılımları dikkate alındığında da %55.8'inin aktif bir biçimde sosyal medyayı kullandıkları söylenebilir.

3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreci

3.3.1. Veri toplama araçları

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla demografik özellikler bilgi formu ve “Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1.1. Demografik özellikler bilgi formu

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerinin elde edilmesi için demografik özellikler bilgi formu kullanılmıştır. Demografik özellikler bilgi formunda bireylerin cinsiyet, eğitim durumu, görev yaptıkları kurum türü, hizmet süresi, yaş ve sosyal medya kullanma durumu değişkenlerine ait özelliklere yer verilmiştir.

3.3.1.2. Politik okuryazarlık ölçeği

Araştırma kapsamında katılımcıların politik okuryazarlıklarına ait verileri elde etmek için Köksal ve Erol (2021) tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Katılımcıların politik okuryazarlıklarını belirlemeyi hedefleyen ölçek, politik uzmanlık, politik bilgi, politik farkındalık, politik ilgi ve politik katılım isimli beş faktör ve 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 1- kesinlikle katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3- az katılıyorum, 4- katılıyorum ve 5- kesinlikle katılıyorum olacak şekilde 5’li Likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçek maddelerinin toplam korelasyonu incelendiğinde değerlerin .48 ile .70 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise faktörler için .72 ile .89 arasında değişirken ölçek geneli için .89 olarak belirlenmiştir (Köksal ve Erol, 2021). Bu çalışma için de Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları faktörler için .61 ile .95 arasında değişirken ölçek geneli için de .96 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayıları incelendiğinde ölçekte elde edilen verilerin güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin çalışmada kullanılması için araştırmacılardan onay alınmıştır.

3.3.2. Veri toplama süreci

Araştırma verileri, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Sakarya ilindeki devlet okullarında ve özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri arasından erişim sağlanan 190 öğretmenden toplanmıştır. Veri toplama süreci öncesinde Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (EK-3), ardından Sakarya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni (EK-4) alınmıştır. Gerekli izinlerin alınmasından sonra 2021-2022 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde veriler toplanmaya başlanmıştır. Veri toplama sürecinde araştırmacı tarafından katılımcı öğretmenlere gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve yönergeler açıklanmıştır. Ölçeklerin uygulama süreci katılımcı başına ortalama 20 dakika sürmüştür.

3.4. Verilerin analizi

Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 25 paket programına aktarılmıştır. Öncelikle değişkenlere ait betimsel istatistikler yürütülmüştür. Madde, faktör ve ölçek genelinde katılımcıların politik okuryazarlık düzeyleri belirlenirken Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü (2020) tarafından ifade edilen aralık katsayısı hesaplama yönteminden yararlanılmıştır. Bu kapsamda aralık sayısı maddeden alınabilecek en büyük puandan en küçük puan çıkarılarak ulaşılan değer araştırmanın oluşturmak istediği grup sayısına bölünmesi ile elde edilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020). Bu kapsamda oluşturulan düzeyler ve puan aralıkları değerleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Ölçekten Alınan Ortalama Puanlara Göre Düzey Değerleri

Düzey	Ortalama puan
Çok düşük	1.00 – 1.80
Düşük	1.81 – 2.60
Orta	2.61 – 3.40
Yüksek	3.41 – 4.20
Çok yüksek	4.21 – 5.00

Veri analizinin bir sonraki aşamasında verilerin dağılım durumu incelenmiştir. Politik Okuryazarlık Ölçeğindeki faktörlerde ve ölçek genelinde yer alan verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ile basıklık ve çarpıklık katsayı değerleri incelenerek kararlaştırılmıştır. Ölçekte yer alan faktörler ile ölçek geneline ait Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ile basıklık ve çarpıklık katsayı değerleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Normal Dağılım Durumu

Faktör	Kolmogorov-Smirnov testi	Basıklık katsayısı	Çarpıklık katsayısı
Politik uzmanlık faktörü	.000	5.458	-1.709
Politik bilgi faktörü	.000	11.355	-2.580
Politik farkındalık faktörü	.000	14.640	-2.907
Politik ilgi faktörü	.000	3.144	-1.172
Politik katılım faktörü	.000	.407	-.792
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	.000	9.220	-2.160

Tablo 9’da yer alan normal dağılım durumunu gösteren analiz sonuçları ve katsayı değerleri incelendiğinde verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Nitekim, verilerin normal dağılım göstermesi için Kolmogorov-Smirnov testi sonucunun .05’ten büyük olması (Büyüköztürk, 2020) veya basıklık ve çarpıklık katsayı değerlerinin ± 1.5 değerleri arasında olması (Tabachnick ve Fidell, 2015) gerekmektedir. Araştırma verileri normal dağılım sergilemediği için iki ilişkisiz gruptan elde edilen verilerin analizi için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla ilişkisiz gruba ait verilerin analizi için de Kruskal-Wallis H testinden yararlanılmıştır. Testlerdeki anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2020). Bu araştırmada da cinsiyet, eğitim durumu ve görev yapılan kurum türü değişkenlerine ait verilerin analizinde Mann-Whitney U testi, hizmet süresi, yaş ve sosyal medya kullanma durumu değişkenlerine ait verilerin analizinde ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Cohen (1988) tarafından önerilen r değeri, verilerin etki büyüklüğünün belirlenmesi için kullanılmıştır. Bu değer, .10 olduğunda küçük, .30 olduğunda orta ve .50 olduğunda yüksek bir etki oluşturduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Fritz, Morris ve Richler, 2012).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara, alt problemler doğrultusunda ilgili başlıklar içerisinde yer verilmiştir.

4.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan öğretmenlerin politik okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlar analiz edilmiş olup madde ve faktörlere göre elde edilen temel betimsel istatistikler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Politik Okuryazarlıklarına İlişkin Temel Betimsel İstatistik Sonuçları

Madde/Faktör	$\bar{X}$	SS	Düzey	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
M1. Güncel politik olayları takip ederim.	4.25	.85	Çok yüksek	1.00	5.00
M2. Siyasi partiler arasındaki ideolojik farklılıkları bilirim.	4.34	.77	Çok yüksek	1.00	5.00
M3. Politik sorunların medyaya etkilerini analiz edebilirim.	4.31	.74	Çok yüksek	1.00	5.00
M4. Politik sorunların topluma etkilerini analiz edebilirim.	4.24	.79	Çok yüksek	1.00	5.00
M5. Politikacıların söylemlerini eleştirel bir bakış açısı ile analiz edebilirim.	4.21	.80	Çok yüksek	1.00	5.00

M6. Politik bir konuyu diğer konulardan ayırt edebilirim.	4.39	.68	Çok yüksek	1.00	5.00
M7. Politik bir olayı süreç içerisinde analiz edebilirim.	4.29	.73	Çok yüksek	1.00	5.00
M8. Medyadaki politik haberlere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşırım.	4.45	.75	Çok yüksek	1.00	5.00
Politik uzmanlık faktörü	4.31	.65	Çok yüksek	1.00	5.00
M9. Demokrasinin bir yaşam biçimi olması gerektiğini bilirim.	4.55	.70	Çok yüksek	1.00	5.00
M10. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu bilirim.	4.68	.72	Çok yüksek	1.00	5.00
M11. Politik kavramlara ilişkin bilgi düzeyine sahibim.	4.17	.79	Yüksek	1.00	5.00
M12. Toplumu oluşturan bütün bireyler yasalar önünde eşit olmalıdır.	4.66	.81	Çok yüksek	1.00	5.00
M13. Demokratik toplumları diğer toplumlardan ayırt edebilirim.	4.46	.66	Çok yüksek	1.00	5.00
Politik bilgi faktörü	4.51	.57	Çok yüksek	1.20	5.00
M14. Bir vatandaş olarak sorumluluklarımın neler olduğunu bilirim.	4.55	.63	Çok yüksek	1.00	5.00
M15. Bir vatandaş olarak haklarımın farkındayım.	4.52	.66	Çok yüksek	1.00	5.00
M16. Devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumluluklarının farkındayım.	4.53	.66	Çok yüksek	1.00	5.00
M17. Demokratik toplumlarda düşünce özgürlüğünün olması gerektiğinin farkındayım.	4.68	.62	Çok yüksek	1.00	5.00
M18. Bilinçli oy kullanmak için politik okuryazar olmak gerektiğinin farkındayım.	4.46	.85	Çok yüksek	1.00	5.00
Politik farkındalık faktörü	4.55	.57	Çok yüksek	1.00	5.00

M19. Hükümet sistemlerinin nasıl çalıştığını bilmek isterim.	4.47	.78	Çok yüksek	1.00	5.00
M20. Politik konular hakkında konuşmak beni mutlu eder.	3.37	1.16	Orta	1.00	5.00
M21. Toplumu ilgilendiren sorunların çözümüne katkı sağlamak isterim.	4.48	.70	Çok yüksek	1.00	5.00
Politik ilgi faktörü	4.11	.68	Yüksek	1.00	5.00
M22. Politik kampanyalara katkıda bulunmak isterim.	3.09	1.27	Orta	1.00	5.00
M23. Seçimlere aktif katılım gösteririm.	4.05	1.18	Yüksek	1.00	5.00
M24. Ülke yönetiminde halkın söz sahibi olması gerekir.	4.65	.69	Çok yüksek	1.00	5.00
Politik katılım faktörü	3.93	.81	Yüksek	1.00	5.00
<i>Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)</i>	4.33	.57	Çok yüksek	1.13	5.00

Tablo 10'daki bulgular araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıklarının çok yüksek düzeyde ($\bar{X}=4.33$, $SS=0.57$) olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular faktörler temelinde incelendiğinde ise öğretmenlerin politik uzmanlık ($\bar{X}=4.31$, $SS=0.65$), politik bilgi ($\bar{X}=4.51$, $SS=0.57$) ve politik farkındalık ($\bar{X}=4.55$, $SS=0.57$) faktörlerine ait düzeylerinin çok yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan öğretmenlerin politik ilgi ($\bar{X}=4.11$, $SS=0.68$) ve politik katılım ($\bar{X}=3.93$, $SS=0.81$) faktörlerine ait ortalama puanları ise yüksek düzeye karşılık gelmektedir. Öğretmenlerin ölçekten aldıkları puanlar madde bazlı incelendiğinde ise politik kampanyalara katkıda bulunma isteği ve politik konular hakkında konuşmaktan mutlu olmaya ilişkin maddelere ait ortalama puanlarının ve düzeylerinin en düşük olduğu tespit edilmiştir. En yüksek ortalama puanların da demokratik toplumlarda düşünce özgürlüğünün olmasına yönelik farkındalık ve ülke yönetiminde halkın söz sahibi olmasına ilişkin maddelerde ortaya çıktığı görülmüştür. Elde edilen bulgular, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin istenilen bir seviye olan çok yüksek seviyesinde olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin politik okuryazarlık ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar değişkenlere göre de incelenmiş olup değişkenlere göre elde edilen temel betimsel istatistikler Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Politik Okuryazarlıklarının Değişkenlere Göre Temel Betimsel İstatistik Sonuçları

Değişken		N	$\bar{X}$	SS	Düzye	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
Cinsiyet	Kadın	66	4.22	.66	Çok yüksek	1.17	5.00
	Erkek	124	4.38	.51	Çok yüksek	1.13	5.00
Eğitim Durumu	Lisans	153	4.33	.47	Çok yüksek	2.67	5.00
	Lisansüstü	37	4.32	.87	Çok yüksek	1.13	5.00
Görev Yapılan Kurum Türü	Devlet	175	4.36	.55	Çok yüksek	1.13	5.00
	Özel	15	3.90	.59	Yüksek	2.67	4.75
Hizmet Süresi	1-5 yıl	26	4.09	.75	Yüksek	1.13	5.00
	6-10 yıl	67	4.34	.57	Çok yüksek	1.17	5.00
	11-15 yıl	38	4.33	.57	Çok yüksek	2.67	5.00
	16-20 yıl	27	4.46	.42	Çok yüksek	3.38	5.00
	21 yıl ve üzeri	32	4.38	.47	Çok yüksek	3.08	5.00
Yaş	30 yaş ve altı	21	4.07	.81	Yüksek	1.13	4.96
	31-40 yaş	100	4.30	.56	Çok yüksek	1.17	5.00
	41-50 yaş	61	4.45	.46	Çok yüksek	3.08	5.00

	51 yaş ve üzeri	8	4.48	.47	Çok yüksek	3.67	5.00
Sosyal Medya Kullanma Durumu	Hiç kullanmama	5	4.48	.30	Çok yüksek	4.21	4.92
	Kısmen kullanma	79	4.23	.59	Çok yüksek	1.17	5.00
	Aktif kullanma	106	4.39	.55	Çok yüksek	1.13	5.00
Toplam		190	4.33	.57	Çok yüksek	1.13	5.00

Tablo 11’de yer alan öğretmenlerin politik okuryazarlıklarının değişkenlere göre incelenmesine ait bulgular, öğretmenlerin politik okuryazarlıklarına ilişkin ortalama puanlarının değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin politik okuryazarlıkları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalama puanlarının kadın öğretmenlerden daha yüksek olduğu fakat politik okuryazarlıklarının çok yüksek düzeye karşılık geldiği görülmektedir. Eğitim durumu değişkeni temelinde öğretmenlerin ortalama puanları incelendiğinde lisans ve lisansüstü eğitim almış olan öğretmenlerin ortalama puanlarının birbirine çok yakın ve çok yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin politik okuryazarlıkları görev yapılan kurum türü değişkenine göre incelendiğinde ise devlet kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel kurumlarda görev yapan öğretmenlere göre ortalama puanlarının ve düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Hizmet süresi değişkeni açısından öğretmenlerin politik okuryazarlıkları incelendiğinde mesleğe yeni başlayan 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin politik okuryazarlık ortalama puanlarının ve düzeylerinin diğer meslektaşlarına göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde öğretmenlerin politik okuryazarlıkları yaş değişkeni bakımından incelendiğinde de 30 yaş ve altında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık ortalama puanlarının ve düzeylerinin diğer meslektaşlarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Son olarak öğretmenlerin politik okuryazarlıkları sosyal medya kullanma durumu değişkenine göre incelendiğinde de sosyal medyayı kullanmayan, kısmen kullanan ve aktif kullanan öğretmenlerin politik okuryazarlıklarının çok yüksek düzeye karşılık geldiği ancak sosyal medya kullanmayan

öğretmenlerin ortalama puanlarının diğer meslektaşlarına göre daha yüksek olduğu da elde edilmiştir.

4.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırma kapsamında ikinci alt problemde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetleri ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma verilerinin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş ve cinsiyet değişkenine ait verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerin cinsiyetlerine göre politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış olup teste ait sonuçlar Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktör	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Politik uzmanlık faktörü	Kadın	66	79.92	5275.00	3064.00	.004*
	Erkek	124	103.79	12870.00		
	Toplam	190				
Politik bilgi faktörü	Kadın	66	90.73	5988.50	3777.50	.375
	Erkek	124	98.04	12156.50		
	Toplam	190				
Politik farkındalık faktörü	Kadın	66	95.10	6276.50	4065.50	.940
	Erkek	124	95.71	11868.50		
	Toplam	190				
Politik ilgi faktörü	Kadın	66	84.46	5574.50	3363.50	.040*

	Erkek	124	101.38	12570.50		
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	Kadın	66	93.79	6190.00	3979.00	.752
	Erkek	124	96.41	11955.00		
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	Kadın	66	87.30	5761.50	3550.50	.133
	Erkek	124	99.87	12383.50		
	Toplam	190				

*p< .05

Tablo 12 incelendiğinde cinsiyet değişkeninin araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlığın faktörlerinden olan politik uzmanlık ($U= 3064.00$, $p< .05$) ve politik ilgi ($U= 3363.50$, $p< .05$) faktöründe anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, politik uzmanlık ve politik ilgi faktöründe cinsiyet lehine oluşan anlamlı farklılığın erkekler lehine olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan öğretmenlerin ölçek genelinden aldıkları ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği de tespit edilmiştir ($U= 3550.50$, $p> .05$). Uzmanlık faktörü için tespit edilen bu farkın etki büyüklüğünün $r= .20$ olduğu belirlenmiş, farkın küçük bir etkiye sahip olduğunu ve uzmanlık faktöründe toplam varyansın %4'ünün cinsiyet bağımsız değişkeni tarafından açıklandığını göstermektedir. Ayrıca ilgi faktörü için tespit edilen bu farkın etki büyüklüğünün $r= .15$ olduğu belirlenmiş, farkın küçük bir etkiye sahip olduğunu ve ilgi faktöründe toplam varyansın %2'sinin cinsiyet bağımsız değişkeni tarafından açıklandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, erkek öğretmenlerin politik konulara olan ilgilerinin ve bu konulardaki uzmanlıklarının kadın öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

4.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim durumları ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu kapsamda verilerin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş ve eğitim durumuna ait verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim durumu değişkeninin politik okuryazarlıkları ve faktörleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 13’deki gibidir.

Tablo 13

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktör	Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Politik uzmanlık faktörü	Lisans	153	91.52	14002.00	2221.00	.041*
	Lisansüstü	37	111.97	4143.00		
	Toplam	190				
Politik bilgi faktörü	Lisans	153	92.71	14184.50	2403.50	.148
	Lisansüstü	37	107.04	3960.50		
	Toplam	190				
Politik farkındalık faktörü	Lisans	153	93.63	14325.00	2544.00	.326
	Lisansüstü	37	103.24	3820.00		
	Toplam	190				
Politik ilgi faktörü	Lisans	153	93.30	14274.50	2493.50	.254
	Lisansüstü	37	104.61	3870.50		
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	Lisans	153	96.72	14797.50	2644.50	.532

	Lisansüstü	37	90.47	3347.50		
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	Lisans	153	92.81	14200.00	2419.00	.170
	Lisansüstü	37	106.62	3945.00		
	Toplam	190				

*p< .05

Tablo 13'deki bulgular incelendiğinde eğitim durumu değişkeninin araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlığa ait politik uzmanlık faktöründe istatistikî olarak anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir (U= 2221.00, p< .05). Sıra ortalamaları incelendiğinde politik uzmanlık faktöründe eğitim durumu lehine oluşan anlamlı farklılığın lisansüstü eğitim alan öğretmenler lehine olduğu görülmektedir. Bu bulguya ek olarak öğretmenlerin ölçek genelinden aldıkları ortalama puanlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği de belirlenmiştir (U= 2419.00, p> .05). Uzmanlık faktörü için tespit edilen bu farkın etki büyüklüğünün r= .15 olduğu hesaplanmıştır. Bu durum, farkın küçük bir etkiye sahip olduğunu ve uzmanlık faktöründe toplam varyansın %2'sinin eğitim durumu değişkeni tarafından açıklandığını yansıtmaktadır. Bulgular lisansüstü eğitim alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik konulardaki uzmanlıklarının lisans mezunu olan meslektaşlarına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun öğretmenlerin lisansüstü eğitiminde edindikleri ders, bilgi ve becerilerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırma dördüncü alt probleminde “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştığı kurum ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu incelenmiştir. Bu doğrultuda verilerin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş olup görev yapılan kurum türüne ait verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin

görev yapılan kurum türü değişkenine göre politik okuryazarlıkları ve faktörleri üzerindeki etkisini incelemek için Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yapılan Kurum Türü Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktör	Görev Yapılan Kurum Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Politik uzmanlık faktörü	Devlet	175	98.45	17229.50	795.50	.011*
	Özel	15	61.03	915.50		
	Toplam	190				
Politik bilgi faktörü	Devlet	175	98.73	17277.50	747.50	.005*
	Özel	15	57.83	867.50		
	Toplam	190				
Politik farkındalık faktörü	Devlet	175	98.57	17250.50	774.50	.007*
	Özel	15	59.63	894.50		
	Toplam	190				
Politik ilgi faktörü	Devlet	175	98.50	17237.50	787.50	.009*
	Özel	15	60.50	907.50		
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	Devlet	175	99.19	17359.00	666.00	.001*
	Özel	15	52.40	786.00		
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	Devlet	175	99.18	17356.50	668.50	.002*
	Özel	15	52.57	788.50		
	Toplam	190				

*p< .05

Tablo 14’de yer alan bulgular görev yapılan kurum türünün araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğunu göstermektedir ($U= 668.50$, $p< .05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde öğretmenlerin politik okuryazarlıklarında görev yapılan kurum türü lehine oluşan anlamlı farklılığın devlet kurumlarında görev yapan öğretmenler lehine olduğu anlaşılmaktadır. Ölçek geneli için belirlenen farkın etki büyüklüğünün $r= .23$ olduğu hesaplanmıştır. Bu durum, farkın orta düzeye yakın bir etkiye sahip olduğunu ve öğretmenlerin politik okuryazarlıklarında toplam varyansın %5’inin görev yapılan kurum türü bağımsız değişkeni tarafından açıklandığını ortaya koymaktadır. Öte yandan öğretmenlerin ölçek faktörlerinden aldıkları ortalama puanlarının görev yapılan kurum türüne göre politik uzmanlık ($U= 795.50$, $p< .05$), politik bilgi ($U= 747.50$, $p< .05$), politik farkındalık ($U= 774.50$, $p< .05$), politik ilgi ($U= 787.50$, $p< .05$) ve politik katılım ($U= 666.00$, $p< .05$) faktörlerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu farklılıklar için etki büyüklükleri hesaplandığında politik uzmanlık ($r= .18$), politik bilgi ($r= .20$), politik farkındalık ($r= .20$) ve politik farkındalık ($r= .19$) faktörleri için farkın küçük bir etkiye politik katılım ($r= .23$) faktörü için ise orta düzeye yakın bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin politik okuryazarlıkları ile ilgili toplam varyansın politik uzmanlık faktöründe %3’ünün, politik bilgi, politik farkındalık ve politik ilgi faktörlerinde %4’ünün ve politik katılım faktöründe de %5’inin görev yapılan kurum türünce açıklandığı tespit edilmiştir. Bulgular devlet kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik konulardaki uzmanlık, bilgi, farkındalık, ilgi ve katılımlarına yönelik düzeylerinin özel okullarda görev yapan meslektaşlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında devlet kurumlarında görev yapan öğretmenlerin daimî iş güvencesinin olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

4.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırma kapsamındaki beşinci alt problemde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet süreleri ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma verilerinin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş ve hizmet süresi

değişkenine ait verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerin hizmet sürelerine göre politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmış olup teste ait sonuçlar Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Hizmet Süresi Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör	Hizmet Süresi	N	Sıra Ortalaması	sd	H	p
Politik uzmanlık faktörü	1-5 yıl	26	78.33	4	4.974	.290
	6-10 yıl	67	93.71			
	11-15 yıl	38	95.41			
	16-20 yıl	27	110.57			
	21 yıl ve üzeri	32	100.59			
	Toplam	190				
Politik bilgi faktörü	1-5 yıl	26	79.35	4	3.561	.469
	6-10 yıl	67	93.64			
	11-15 yıl	38	100.00			
	16-20 yıl	27	99.56			
	21 yıl ve üzeri	32	103.75			
	Toplam	190				
Politik farkındalık faktörü	1-5 yıl	26	82.96	4	2.564	.633
	6-10 yıl	67	97.33			
	11-15 yıl	38	93.80			
	16-20 yıl	27	94.20			
	21 yıl ve üzeri	32	104.97			
	Toplam	190				

Politik ilgi faktörü	1-5 yıl	26	76.81	4	4.343	.362
	6-10 yıl	67	97.37			
	11-15 yıl	38	97.75			
	16-20 yıl	27	106.41			
	21 yıl ve üzeri	32	94.91			
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	1-5 yıl	26	78.27	4	4.811	.307
	6-10 yıl	67	98.73			
	11-15 yıl	38	98.09			
	16-20 yıl	27	108.07			
	21 yıl ve üzeri	32	89.05			
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	1-5 yıl	26	75.33	4	5.076	.280
	6-10 yıl	67	95.72			
	11-15 yıl	38	97.43			
	16-20 yıl	27	108.15			
	21 yıl ve üzeri	32	98.45			
	Toplam	190				

Tablo 15'deki analiz sonuçları incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıklarının hizmet süresine göre anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir ($H= 5.076$, $p> .05$). Bu durum, hizmet süresi değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıkları açısından bir farklılık oluşturmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgunun yanı sıra öğretmenlerin ölçek faktörlerinden aldıkları ortalama puanlarının hizmet süresine göre politik uzmanlık ($H= 4.974$, $p> .05$), politik bilgi ($H= 3.561$, $p> .05$), politik farkındalık ($H= 2.564$, $p> .05$), politik ilgi ($H= 4.343$, $p> .05$) ve politik katılım ($H= 4.811$, $p> .05$) faktörlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği de belirlenmiştir.

4.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın altıncı alt probleminde “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşı ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu incelenmiştir. Bu doğrultuda verilerin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş ve yaş değişkenine ait verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaş değişkenine göre politik okuryazarlıkları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmış olup teste ait sonuçlar Tablo 16’deki gibidir.

Tablo 16

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör	Yaş	N	Sıra Ortalaması	sd	H	p	Anlamlı Fark
Politik uzmanlık faktörü	30 yaş ve altı (a)	21	70.24	3	8.950	.030*	a-c** b-c**
	31-40 yaş (b)	100	91.81				
	41-50 yaş (c)	61	109.20				
	51 yaş ve üzeri (d)	8	103.50				
	Toplam	190					
Politik bilgi faktörü	30 yaş ve altı	21	81.81	3	3.450	.327	
	31-40 yaş	100	92.40				
	41-50 yaş	61	104.01				
	51 yaş ve üzeri	8	105.31				
	Toplam	190					

Politik farkındalık faktörü	30 yaş ve altı	21	87.50	3	3.419	.331
	31-40 yaş	100	90.83			
	41-50 yaş	61	103.82			
	51 yaş ve üzeri	8	111.44			
	Toplam	190				
Politik ilgi faktörü	30 yaş ve altı	21	72.21	3	6.499	.090
	31-40 yaş	100	93.51			
	41-50 yaş	61	104.61			
	51 yaş ve üzeri	8	112.13			
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	30 yaş ve altı	21	82.40	3	3.375	.337
	31-40 yaş	100	92.41			
	41-50 yaş	61	102.99			
	51 yaş ve üzeri	8	111.44			
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	30 yaş ve altı	21	74.90	3	6.844	.077
	31-40 yaş	100	91.51			
	41-50 yaş	61	107.07			
	51 yaş ve üzeri	8	111.31			
	Toplam	190				

*p< .05, **Anlamlı farklılığın lehine olduğu grup

Tablo 16’da yer alan bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıklarının yaş değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği anlaşılmaktadır ($H= 6.844$, $p> .05$). Bu bulgu, yaş değişkeninin sosyal bilgiler

öğretmenlerinin politik okuryazarlıkları açısından bir farklılık oluşturmadığı şeklinde de ifade edilebilir. Öte yandan öğretmenlerin ölçek faktörlerinden aldıkları ortalama puanlarının yaş değişkenine göre politik uzmanlık faktöründe anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($H= 8.950$, $p< .05$). Belirlenen farklılık için etki büyüklüğü eta kare (η^2)= .05 olarak hesaplanmıştır. Bu durum, farkın orta düzeye yakın bir etkiye sahip olduğunu ve politik uzmanlık faktöründeki toplam varyansın %5'inin yaş bağımsız değişkeni tarafından açıklandığını göstermektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Öğretmenlerin politik uzmanlık faktöründen aldıkları ortalama puanlarına göre anlamlı farklılığın 30 yaş ve altı ile 41-50 yaş arasında ve 31-40 yaş ile 41-50 yaş arasında 41-50 yaş arasındaki öğretmenler lehine olduğu tespit edilmiştir.

4.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırma kapsamındaki yedinci alt problemde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medya kullanma durumları ile politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma verilerinin normallik testi sonuçları, çarpıklık, basıklık değerleri ve normal dağılıma ilişkin grafikleri incelenmiş ve sosyal medya kullanımı değişkenine ait verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerin sosyal medya kullanımı değişkenine göre politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını incelemek için Kruskal-Wallis H testi yapılmış olup teste ait sonuçlar Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sosyal Medya Kullanımı Değişkeni Açısından Politik Okuryazarlık Puanlarına Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör	Sosyal Medya Kullanma Durumu	N	Sıra Ortalaması	sd	H	p
Politik uzmanlık faktörü	Hiç kullanmama	5	118.40	2	5.458	.065
	Kısmen kullanma	79	84.95			

	Aktif kullanma	106	102.28			
	Toplam	190				
Politik bilgi faktörü	Hiç kullanmama	5	124.40	2	5.064	.079
	Kısmen kullanma	79	85.99			
	Aktif kullanma	106	101.23			
	Toplam	190				
Politik farkındalık faktörü	Hiç kullanmama	5	105.50	2	5.174	.075
	Kısmen kullanma	79	85.05			
	Aktif kullanma	106	102.82			
	Toplam	190				
Politik ilgi faktörü	Hiç kullanmama	5	91.90	2	1.199	.549
	Kısmen kullanma	79	90.59			
	Aktif kullanma	106	99.33			
	Toplam	190				
Politik katılım faktörü	Hiç kullanmama	5	88.20	2	2.611	.271
	Kısmen kullanma	79	88.34			
	Aktif kullanma	106	101.18			
	Toplam	190				
Politik okuryazarlık (Ölçek geneli)	Hiç kullanmama	5	107.30	2	4.065	.131
	Kısmen kullanma	79	86.03			
	Aktif kullanma	106	102.00			
	Toplam	190				

Tablo 17'deki analiz sonuçları incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıklarının sosyal medya kullanma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir ($H= 4.065$, $p> .05$). Bu durum, sosyal medya kullanma değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıkları açısından bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgunun yanı sıra öğretmenlerin ölçek

faktörlerinden aldıkları ortalama puanlarının sosyal medya kullanma durumu değişkenine göre politik uzmanlık ($H= 5.458, p> .05$), politik bilgi ($H= 5.064, p> .05$), politik farkındalık ($H= 5.174, p> .05$), politik ilgi ($H= 1.199, p> .05$) ve politik katılım ($H= 2.611, p> .05$) faktörlerinde anlamlı farklılık göstermediği de tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Dünyadaki politik sistemler kendi varlıklarını daima zinde tutma çabası içerisinde olduğundan politika insan hayatının her alanında varlığını hissettirmektedir. Teknolojinin gelişmesi, küreselleşmenin etkisi, bilgiye ulaşım kolaylığı, insanların düşüncelerini ifade edebilecekleri platformların çeşitlenmesi gibi gelişmeler insanlardaki geçmişten gelen siyasi konulardan uzak durmayı isteme düşüncesinde değişime neden olmuştur. İnsanlar hayatlarının hemen her alanında farkında olarak ya da olmayarak kendilerini politikanın içinde bulabilmektedir. Devletin bireyi ideal bir vatandaş olarak yetiştirme politikası kapsamında öğretim programlarına eklenen ve öğrencilerde kazandırılması beklenen bilgi, beceri ve değerler bulunmaktadır. Türkiye’de de 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlığa yer verilmiş ve politik okuryazarlık öğrencilere kazandırılması gereken bir beceri olarak kabul edilmiştir. Bu beceriyi öğrencilere kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin bilinmesi gerekmekte ve yüksek olması beklenmektedir. Bu araştırma bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin “çok yüksek” olduğu saptanmıştır. Kuş (2015) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Faiz ve Dönmez (2018) yapmış oldukları araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık seviyelerini orta düzeyde bulmuşlardır. Her ne kadar sonuçlar çelişiyor gibi görünse de sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdem değişkeninde yeni başlayan öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeylerinin yüksek, altı yıl ve daha kıdemli olanların sonuçlarının ise çok yüksek olması politik okuryazarlık becerisinin öğrencilikten meslek hayatına doğru zamanla artarak kazanıldığı şeklinde yorumlanabilir. Yine dünyada

yaşanan gelişmeler insanların politik okuryazarlık becerisini geliştirmesine katkıda bulunmuş olabilir. Özdemir (2022), tarafından sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarının yüksek çıkması hem araştırma sonucunu hem de yapılan yorumu desteklemektedir.

Araştırmanın çarpıcı bir diğer sonucu ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin çok yüksek olmasına rağmen politik ilgi faktöründe yer alan politik konular hakkında konuşma ve politik katılım faktöründe yer alan politik kampanyalara katılma maddelerinin puanlarının orta düzeyde olmasıdır. Bu durumun sebebi olarak öğretmenlerin siyasal kimliklerinin öğrenciler ve çevre tarafından bilinmesini istemediği için çekingen davranmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Özdemir (2022), araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik konularda ailelerin ön yargılarından çekindiği sonucuna ulaşması sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik ilgi ve politik katılım konusunda orta düzeyde olmasına açıklık getirmekte ve araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Ölçek genelinde cinsiyet değişkenine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ölçeğin politik uzmanlık, politik katılım, politik ilgi, politik bilgi ve politik farkındalık alt faktörleri incelendiğinde ise politik uzmanlık ve politik ilgi faktörlerinde erkek öğretmenlerin lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Işık (2022) tarafından ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda da erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha politik olduğu sonucu da araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir. Aslan ve Pektaş (2017) tarafından farklı okul türlerinde görev yapmakta olan öğretmenlerle yürütülen çalışmanın istatistiksel sonuçlarında da erkek öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeylerinin kadın öğretmenlerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Bu durumun sebebi erkeklerin gündelik hayatlarında ulusal ve uluslararası politik konularla daha çok ilgilenmesi olabilir. Uluç ve Küçük (2022), siyasal katılımı cinsiyet açısından değerlendiren bir araştırma yapmış ve bu araştırmanın sonucunda da kadınların erkeklere göre siyasetten daha uzak olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akhan (2013), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset bilimine eğilimlerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada erkek katılımcıların politikaya eğilimlerinin, politik konular hakkında uğraşlarının ve politik konuları takip etme düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Faiz ve Dönmez (2018) tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerinin

politik okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla yürüttüğü araştırmanın diğer bir sonucunda ulusal ve uluslararası konular hakkında konuşma sıklığı arttıkça öğretmen adaylarının bilgisel, duyuşsal ve beceri düzeylerinde artış meydana gelmesi bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri hem genel ölçek hem de bilgi, ilgi, katılım, uzmanlık ve farkındalık alt faktörleri çerçevesinde incelenmiştir. Öğretmenlerden toplanan verilerin sonuçlarına bakıldığında lisansüstü eğitime sahip olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin lehine politik okuryazarlık düzeylerinin hem genel ölçek hem de alt faktörler bazında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sebebi olarak öğretmenlerin lisansüstü eğitimde aldıkları dersler, edindikleri bilgi ve beceriler gösterilebilir. Altan (2011), eğitim seviyesiyle siyaset ilişkisini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada eğitim seviyesi arttıkça insanların siyasi bilinçlerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Işık (2022) tarafından ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda çocuklarının babalarının eğitim seviyesi arttıkça çocukların politik bilincinin artması araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Kuru (2019) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramı hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın sonucunda lisans öğrenimine yeni başlayan katılımcıların okuryazarlık becerilerinin üst sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede düşük olması eğitimin okuryazarlık üzerinde etkisini ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Özgenel ve Bozkurt (2020) tarafından öğretmenlerin politik becerileriyle problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan araştırmanın sonuçlarında öğretmenlerin eğitim durumlarının lisans veya lisansüstü olmasının öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farka neden olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri çalıştığı kurum değişkenine göre incelendiğinde hem ölçek geneli hem de alt faktörler bazında devlet kurumlarında çalışan öğretmenler lehine anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi ise devlet okullarında çalışan öğretmenlerin iş güvencesine sahip olması şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra devlet okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin iş güvencelerinin olması sebebiyle sendikalaşma anlamında daha rahat karar vermeleri olabilir. Çünkü Faiz ve Dönmez (2018) yaptıkları araştırmada sosyal örgütlere üye olan katılımcıların politik okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sendikaya üye olmanın ve sendikal faaliyetlere katılımın politik okuryazarlık

becerisi üzerinde olumlu etkisinin olduğu düşünülmektedir. Çünkü Köybaşı, Uğurlu ve Arslan (2016), öğretmenlerin sendikal oluşumlara bakış açısını belirlemek amacıyla yapmış oldukları araştırmanın sonucunda öğretmenlerin sendikaları politik görüşlere göre şekillenen siyasal oluşumlar olarak gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Bunun dışında Akar ve Ersü (2020) ve Yıldırım (2007) tarafından yürütülen araştırmalarda da öğretmenlerin sendikaları siyasallaşmış kurum olarak gördükleri ve sendikaları politik görüşlerine göre tercih ettikleri vurgulanmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin çalıştığı kurum değişkeninde sendikal örgütlere üye olan öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeylerinin diğer meslektaşlarına göre daha yüksek düzeyde olması beklenmektedir.

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinden toplanan verilerde kıdem yılı 1-5 olan öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeyleri yüksek, kıdem yılı 6 ve daha fazla olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri ise çok yüksek olarak belirlenmiştir. Ancak hizmet süresi değişkenine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Loughran (2004), göreve yeni başlayan öğretmenlerin gelişiminde kendini ifade etme ve iç gözlemin etkisini vurgulamıştır. Bu durumun başka bir sebebi yeni başlayan öğretmenlerin aday öğretmenlik süresince politik konulardan uzak kalmak istemeleri, yine sözleşmeli olarak çalışmaları sebebiyle politik konular hakkında daha temkinli davranmaları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca hizmet süresi yüksek olan öğretmenlerin yeni başlayan öğretmenlere göre günlük yaşamında aile, çocuk gibi sorumluluklarının daha fazla olacağı dikkate alınırsa politik okuryazarlıklarının anlamlı olmayacak şekilde de olsa daha yüksek çıkması olağan bir durum olarak değerlendirilebilir. Aslan ve Pektaş (2017) tarafından yürütülen araştırmada farklı okul düzeylerinde görev yapan çeşitli branşlardaki öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeylerinin hizmet süresine göre anlamlı farklılık göstermemesi araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeyleri yaş değişkenine göre ele alındığında öğretmenlerin politik okuryazarlıklarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öte yandan politik uzmanlık faktöründe 30 yaş ve altı öğretmenler ile 41-50 yaş arası öğretmenler ve 31-40 yaş arası öğretmenler ile 41-50 yaş arası öğretmenlerin sonuçları karşılaştırıldığında 41-50 yaş grubundaki öğretmenler lehine politik okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın nedeni ise 41-50 yaş arasında görev yapmakta olan öğretmenlerin daha fazla hayat tecrübeleri olduğu, daha fazla siyasi iklimlere şahit oldukları olabilir. Karaca ve Yaş (2021) yaptıkları

araştırmada Y kuşağının siyasal örgütsel bağlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şener, Emre, Akyıldız (2015) yapmış olduğu araştırmada yaş gruplarının arttıkça kişilerin kendileri daha siyasal olarak gördükleri ve siyasetle daha fazla iç içe oldukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaların bulgularına bakıldığında 41-50 yaş arası sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinin politik uzmanlık faktöründe daha yüksek düzeyde olmasının bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüştüğü söylenebilir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinde ölçek geneli ve alt faktörler bazında sosyal medya kullanımı değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bunun sebebi ise sosyal medyada politik konuların sadece belli dönemlerde ağırlık bulması, insanların sosyal medyayı daha çok eğlence amacıyla kullanması olarak gösterilebilir. Nitekim Aslan Efe (2017) fen alanları öğretmen adaylarının sosyal medya tutumlarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada katılımcıların sosyal medya kullanım amacının genellikle kişisel paylaşım ihtiyacını karşılamak olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yıldız ve Demir (2016) üniversite öğrencileriyle sosyal medya kullanım amaçlarını belirleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların sadece %22'si sosyal medyayı bilgi paylaşmak amacıyla kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Yaylak ve İnan (2018) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan araştırma sonucuna göre de katılımcı öğretmenlerin sosyal medyayı eğitim amacıyla kullanmanın etkili olacağını düşünmeleri ancak kendilerinin bunu uygulama konusunda düşük düzeyde çıkmaları da öğretmenlerin sosyal medyayı kullanım amaçlarının genellikle zaman geçirmek, paylaşım yapmak olduğunu göstermektedir. Kutlu (2018), yapmış olduğu araştırma sonucunda katılımcı gençlerin sosyal medya kullanım oranlarının çok yüksek olmasına rağmen sosyal medyada politik gündemi takip etme oranlarının çok düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hafiar ve diğerleri (2020), bilgi okuryazarlığı ile ilgili yapmış olduğu araştırmada sosyal medya mecralarında yayılan siyasi bilgilerin insanlar arasında çatışmalara yol açtığı sonucuna ulaşması, öğretmenlerin de sosyal medyayı kullanırken politik konulardan uzak durmak istemeleri ve bu yüzden de sosyal medya kullanımının politik okuryazarlık becerisine etkisi olmadığı sonucuna ulaşıldığı yorumu yapılabilir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma sonuçlarına yönelik öneriler

- Araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık beceri düzeylerini belirlemeye yöneliktir bu yüzden diğer branş öğretmenleriyle de çalışmalar yapılarak varsa eksiklikler tespit edilerek hizmet içi eğitimler, etkinlikler yapılabilir.
- Politik katılımı sağlamak ve öğrencide oluşturulacak demokrasi bilincini geliştirmek için yürürlükten kaldırılan demokrasi eğitimi ve okul meclisi uygulamasının geliştirilerek tekrar hayata geçirilmesi sağlanabilir.
- Kadınların politik ilgilerinin düşük olmasının nedenlerini belirlemek ve karşılaştırmak amacıyla kadın sosyal bilgiler öğretmenleri ve diğer branşlardaki kadın öğretmenlerle araştırmalar yapılabilir.

5.2.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

- Sosyal bilgiler öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerinde yaş değişkeninin etkisini belirlemek amacıyla çalışmalar yürütülebilir.
- Sadece özel okullarda çalışan öğretmenlerle politik okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için yapılması gerekenleri belirlemek amacıyla çalışmalar yürütülebilir.
- Siyasette tecrübenin politik okuryazarlığa etkisini belirlemek amacıyla tüm branşlarda 40 yaş ve üzeri öğretmenler ile 39 yaş ve altı öğretmenlerin politik okuryazarlık düzeylerine etki eden etmenleri tespit etmek için araştırmalar yürütülebilir.
- Lisansüstü eğitimde politik okuryazarlığa etki edecek dersler ve ders içeriklerini inceleyen araştırmalar yürütülebilir.
- Hizmet süresi düşük olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerle görüşmeler yapılarak araştırmalar yapılabilir.

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyayı kullanım amaçlarını belirlemek ve sosyal medya kullanımının öğretmenlere daha çok hangi alanlarda katkılar sağladığını belirlemek amacıyla çalışmalar yürütülebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik bilgilerini derslerde kullanma konusundaki görüşleriyle ilgili nitel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abernathy, T. V. ve Vineyard, R. N. (2001). Academic competitions in science: What are the rewards for students? *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 74(5), 269-276. doi:10.1080/00098650109599206
- Achinstein, B. (2006). New teacher and mentor political literacy: Reading, navigating and transforming induction contexts. *Teachers and teaching*, 12(2), 123-138. doi: 10.1080/13450600500467290
- Akar, H. ve Ersü, A. A. (2020). Eğitimcilerin sendikal örgütlenme nedenlerinin incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 50-67. doi: 10.19160/ijer.730221
- Akhan, O. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 37-66. doi: 10.14520/adyusbd.570
- Akıncı, S. (2014). Siyasal katılım düzeyleri üzerine bir inceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 34-45. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/193284>
- Aköz, S. (2018). Politika kavramının siyaset kavramının yerine kullanılması ve bilimsellik tartışmaları bağlamında devlet olgusuyla ilişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5, 160-180. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/vanyuiibfd/issue/40188/498848>
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve ahlak. *Yasama Dergisi*, 11, 93-129. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/yasamadergisi/issue/54535/743243>
- Alexander, R.C. (2009). Political literacy as information literacy. *Communications in Information Literacy Tulsa*, 3(1), 9-13. doi: 10.15760/comminfolit.2009.3.1.64
- Alkan, T. (1993). *Siyasal ahlak ve siyasal ahlaksızlık (Birinci Basım)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 313-329. Erişim adresi: <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875081.pdf>
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Aslan Efe, H. (2017). Fen alanları öğretmen adaylarının sosyal medyaya yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 191-213. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/amauefd/issue/30641/331602>

- Aslan, H. ve Pektaş, V. (2017). İlkokul ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan öğretmenlerin politik düzey becerileri. *Scientific Educational Studies*, 1(1), 85-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ses/issue/33534/367273>
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29183/312492>
- Aufderheide, Patricia (1993). *Media literacy: A report of the national leadership conference on media literacy*. Washington, DC: Aspen Institute.
- Badlan, K. (2016). *Explorations into young people's political literacy* (Doctoral thesis). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (ProQuest No. 27785836).
- Avcı, R. C. (2022). *Sosyal bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 769043).
- Barth, J. L. (1991). *Elementary and junior high/middle school social studies curriculum, activities, and materials* (Vol. 1). New York: University Press of America.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Öğretmen Eğitimi Dizisi, Ankara.
- Bayram, T. T., Altıkat, A. ve Torun, F. E. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de çevre politikaları. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 33-38. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/89064>
- Buchanan-Barrow, E. (1996). *Children's understanding of political concepts* (Doctoral thesis). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (ProQuest No. 10148031).
- Bulut, B. ve Çakmak, Z. (2019). Sosyal bilgiler perspektifinden küresel okuryazarlık becerisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 160-180. doi: 10.21764/maeuefd.537314
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2020). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Lawrence Earlbaum Associates.

- Cook, P. ve Walsh, M. (2012). Collaboration and problem-based learning: Integrating information literacy into a political science course. *Communications in Information Literacy*, 6(1), 59-72. doi: 10.15760/comminfolit.2012.6.1.118
- Curtis, S. J. (2021). *Black girls' political literacies: The dialectics of civic practice* (Doctoral thesis). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (ProQuest No. 28547685).
- Çalışkan, H. ve Genç, R. (2016, Nisan). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerinin incelenmesi*. V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çalışkan, H., Ekerbiçer, E. ve Güdek, M. (2023). Öğretmen adaylarının politik okuryazarlık beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 7(1), 1-14. doi: 110.38015/sbyy.1233892
- Çıldan, C., Ertemiz, M., Tumuçin, H. K., Küçük, E. ve Albayrak, D. (2012). Sosyal medyanın politik katılım ve hareketlerdeki rolü. *Akademik Bilişim*, 3(1), 1-9. Erişim adresi: <https://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.pdf>
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye'de politik okuryazarlık. *OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2152-2175. doi: 10.26466/opus.567352
- Davies, I., Mizuyama, M., Ikeno, N., Parmenter, L. ve Mori, C. (2013). Political literacy in Japan and England. *Citizenship, Social and Economics Education*, 12(3), 163-173. doi: 10.2304/csee.2014.12.3.163
- Davies, I. ve Hogarth, S. (2004). Political literacy: Issues for teachers and learners. In: Demaine, J. (eds) *Citizenship and political education today*. London: Palgrave Macmillan.
- Demir, G. A. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü Üniversitesi örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 522822).
- Demirkaya, H. (2006). İnsan kaynakları bölümünün organizasyonu. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 1-21. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/251980>
- Dewey, J. (2014). *Deneyim ve eğitim*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Ege, P. (2006). Çocuklarda okuryazarlık gelişimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 65, 6-10. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=jA-QDwAAQBAJ&oi>
- Esendemir, Ş. (2008). *Türkiye'de ve dünyada vatandaşlık*. Ankara: Birleşik Yayınevi.

- Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?* New York: Teachers College Press.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429383).
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkinlere göre incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(2), 3629-3642. doi:10.14687/jhs.v13i2.4025
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501. doi: 10.23863/kalem.2019.136
- Febriasari, L. K. ve Supriatna, N. (2017). Enhance environmental literacy through problem based learning. *Journal of Physics: Conf. Series* 895 (2017) 012163. doi: 10.1088/1742-6596/895/1/012163
- Frazer, E. (1999). Introduction: The idea of political education. *Oxford Review of Education*. 25(1/2), 5-22. doi: 10.1080/030549899104099
- Fritz C. O., Morris P. E. ve Richler J. J. (2012). Effect size estimates: Current use, calculations, and interpretation. *Journal of Experimental Psychology: General*, 141(1), 2-18. doi: 10.1037/a0024338
- Fyfe, I. (2007). Hidden in the curriculum: Political literacy and education for citizenship in Australia. *Melbourne Journal of Politics*, 32, 110-135. Erişim adresi: <https://link.gale.com/apps/doc/A171212950/AONE?>
- Genç, N. ve Demirdöğen, O. (1994). *Yönetim el kitabı*. Erzurum: Birey Yayıncılık.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(18), 109-114. doi: 10.18506/anemon.464391
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online*, 16(3), 935-948. doi: 10.17051/ilkonline.2017.330233
- Hafiar, H., Herman, L. O., Tarifu, L., Kamil, S. U. R., Sudirman, F. A. ve Susilawaty, F. T. (2020). Information literacy and political conflict in the whatsapp group. *Library Philosophy and Practice*, 1-7. Erişim adresi: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/3762>
- Heywood, P. (1997). Siyasi yolsuzluk: Sorunlar ve perspektifler. *Siyaset bilimi*, 45(3), 417-435. doi: 10.1111/1467-9248.00089

- Irvin, V. L., Rohlman, D., Vaughan, A., Amantia, R., Berlin, C. ve Kile, M. L. (2019). Development and validation of an environmental health literacy assessment screening tool for domestic well owners: the water environmental literacy level scale (wells). *International journal of environmental research and public health*, 16(5), 881. doi: 10.3390/ijerph16050881
- Işık, G. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 768404).
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler ve siyaset bilimi. H. İ. Demircioğlu, S. Kaymakçı ve E. Demircioğlu (Ed.) *Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi* (ss. 670-683). Ankara: Pegem Akademi.
- İnan, S. (2021). *Siyaset okuryazarlığı*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- İnan, S. ve Tarhan, Ö. (2018). Siyasetin öğretimi ve siyaset okuryazarlığı. A. F. Ersoy ve H. Karadurman (Ed). *Sosyal bilgilerde güncel okumalar* (ss. 31-52). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kapani, M. (2010). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaca, I. ve Yaş, S. Z. (2021). Y kuşağının örgütsel bağlılık ve sadakati: Siyasi partiler üzerine bir inceleme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), 1951-1969. doi: 10.21547/jss.880038
- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koç, A., Çorapçığıl, A. ve Doğru, M. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 39-52. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/638587>
- Köksal, H. ve Erol, M. (2021). Politik okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 444-471. doi: 10.29299/kefad.762306
- Köybaşı, F., Uğurlu, C. T. ve Arslan, C. (2016). Öğretmenlerin sendikal örgütlenmeye ilişkin görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27/3), 101-123. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/228034>
- Kroll, L. R. (2005). Making inquiry a habit of mind: Learning to use inquiry to understand and improve practice. *Studying Teacher Education*, 1(2), 179-793. doi: 10.1080/17425960500288366
- Kuru, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin görüşleri. *Journal of Turkish Studies*, 14(3), 1629-1648. doi: 10.29228/TurkishStudies.22563

- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21.yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR) Dergisi*, 28, 283-298. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/157039>
- Kuş, Z. (2013). Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar. E. Gençtürk, K. Karatekin (Ed.), *Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık* (ss. 208-229). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kuş, Z. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık durumları. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 177, 197-202. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.02.383
- Kuş, Z. ve Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: A perspective from Turkey. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(3), 464-483. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/262352>
- Kutlu, A. (2018). Dönüşen medya çağında siyasal katılım: İstanbul'da yaşayan 18-22 yaş seçmen örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 90-106. doi: 10.17680/erciyesakademia.344691
- Loughran, J. J. (2004). A history and context of self-study of teaching and teacher education practices. In J. J. Loughran, M. L. Hamilton, V. K. LaBoskey and T. Russell (Eds.) *International handbook of self-study of teaching and teacher education practices* (pp. 7-39). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Maitles, H. (2001). What type of citizenship education? What type of citizen? *Improving Schools*, 4(2), 23-27. doi: 10.1177/136548020100400205
- Martin, A. (2005). DigEuLit—a European framework for digital literacy: A progress report. *Journal of the Literacy*, 2(2), 130-136. Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=7e9ba99227c94e610b9ff2a6ee08c187c179dc25>
- Maxim, W. C. (2013). *Dynamic social studies for constructivist classrooms inspiring tomorrow's social scientists*. Londra: Pearson.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Miliziano, K. R. (2009). *Teaching social studies in an age of globalization: A case study of secondary social studies teachers' participation in the UNA-USA's Global Classrooms curriculum program*. University of South Florida.

- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121. Erişim adresi: <http://eprints.rclis.org/14929/1/101-121.pdf>
- Özdemir, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 769710).
- Özgenel, M. ve Bozkurt, B. N. (2020). Öğretmenlerin politik becerileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-17. doi: 10.46762/mamulebd.731052
- Öztürk, C. Ve Deveci, H. (2016). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk (Ed.). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi* (ss. 1-44). Ankara: Pegem Akademi.
- Payton, S. ve Hague, C. (2010) Digital literacy in practice: case studies of primary and secondary classrooms. Erişim adresi: <https://www.nfer.ac.uk/publications/FUTL06/FUTL06casestudies.pdf>
- Perveen, M. ve Awan, A. S. (2017). Analysis of curriculum about political literacy as a dimension of citizenship education. *Education and Research Bulletin*, 39(1), 187-202. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1210116.pdf>
- Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: Bilgi okuryazarlığı öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 30(12), 249-266. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/32984>
- Price, J., M. C. (2008). *Educators Conceptions Of Democracy. Doing Democracy: Striving For Political Literacy And Social Justice*. NewYork: Peter Lang Publishing.
- Rack, J. ve Hunter, P. (2016). Advancing Young Citizens' Political Literacy through Social-Sciences Curricula. *Teaching and Learning*. 3, 23-28. doi: 10.18296/set.0053
- Ross Cory, A. (2009). Political literacy as information literacy [invited editorial]. *Communications in Information Literacy*, 3(1), 9-13. doi: 10.15760/comminfolit.2009.3.1.64
- Roth, C. E. (1992). Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990s. (ERIC Document Reproduction Service No. ED348 235). Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED348235.pdf>
- Sarısaman, S. (2008). *Siyaset bilimi. Sosyal bilgilerin temelleri*. (Ed. Ali Sinan Bilgili) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Savage, T. V. ve Armstrong, D. G. (1996). *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. Prentice-Hall, Inc., A Simon & Schuster Company, Englewood Cliffs, NJ 07632.
- Stern, B. S., ve Riley, K. L. (2001). Reflecting on the common good: Harold Rugg and the social reconstmctivist. *The Social Studies*, 92(2), 56-59. doi: 10.1080/00377990109603977
- Şan, S. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi odaklı politik okuryazarlığının geliştirilmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 705659).
- Şener, G., Emre, P. Ö. ve Akyıldız, F. (2015). Türkiye’de sosyal medyanın siyasi katılıma etkileri. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 75-98. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255539>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (Çev. Ed. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(9), 873-890.
- Tarhan, Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2243-2256. Erişim adresi: https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/26914/1/867278777_538%20%C3%96zge%20TARHAN.pdf
- Thompson, J. D. E. (1996). *Political Literacy and Civiv Edication Curriculum. An Integrated Approach*. Kroo Bay Community Education and Development Network, Freetown.
- Uluç, V. ve Küçük, A. (2022). Cinsiyet açısından siyasal katılım. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1), 177-191. doi: 10.33712/mana.1059542
- Vincent, S. ve Desautels, J. (2008) Teaching and learning democracy in education: interweaving democratic citizenship into/through the curriculum. *Doing democracy: Striving for political literacy and social justice*. Newyork: Peter LAng Publishing.
- Wahlke, J. C. (1991). Liberal learning and the political science major: A report to the profession. *PS: Political Science & Politics*, 24(1), 48-60. doi: 10.2307/419376
- Westholm, A., Lindquist, A. ve Niemi, R. G. (1990). Education and the Making of the Informed Citizen: Political Literacy and the Outside World i Political Socialization, Citizen Education, and Democracy, red. O Ichilov. *New York: Teachers College, Columbia University*.

- Yalçınkaya, E. ve Turan, E. R. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/748456>
- Yaylak, E. ve İnan, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimde sosyal medyayı kullanma düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırma Dergisi*, 4(2), 62-87. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/515623>
- Yıldırım, İ. S. (2007). *Türkiye'de sendikalaşma sürecinde öğretmen sendikaları ve siyasetle ilişkisi: Adapazarı örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 210402).
- Yıldırım, T. (2016). *Tarih ders kitaplarında kimlik söylemi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yıldırım, T. (2017). Yeni ortaöğretim tarih ders programları ve 9. sınıf tarih ders kitabında değerler eğitimi. *International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish*, 12(33), 557-572. doi: 10.7827/TurkishStudies.12533
- Yıldız, A. ve Demir, F. M. (2016). Üniversite öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım amaçlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği*. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 17(37), 18-36. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/pdfler/acarindex-6976-3882.pdf>
- Yıldırım, T. ve Şimşek, A. (2017). Erken cumhuriyet döneminde “biz” in inşası: Tarih ders kitapları üzerine bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 367-389. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/340452>

EKLER

Ek-1: Kişisel bilgi formu, Politik Okuryazarlık Ölçeği

Politik Okuryazarlık Ölçeği

Değerli Meslektaşım;

Sizi Ferhat Karaseyfioglu tarafından yürütülen “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada sizden tahminen 10 dakikanızı ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya tahminen 350 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya numaralı telefonda ve e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Ferhat Karaseyfioglu

Sakarya Üni. Sosyal Bilgiler Eğitimi Prog.

Yüksek Lisans Öğrencisi

Eğitim Durumu : 1. Lisans [] 2. Lisansüstü []
Hizmet Süresi : 1. 1-5 Yıl [] 2. 6-10 Yıl [] 3. 11-15 Yıl []
4. 16-20 Yıl [] 5. 20+ Yıl []
Yaş : 1. 30 yaş ve altı [] 2. 31-40 [] 3. 41-50 []
4. 51-60 [] 5. 60+ []

** Aşağıdaki anketi “Kesinlikle katılıyorum → 5, Katılıyorum → 4, Az Katılıyorum → 3, Katılmıyorum → 2, Kesinlikle katılmıyorum → 1” olacak şekilde işaretleyiniz.

Politik Okuryazarlık Ölçeği	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Az Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Politikacıların söylemlerini eleştirel bir bakış açısı ile analiz edebilirim	5	4	3	2	1
2. Toplumı oluşturan bütün bireylerin yasalar önünde eşit olduğunu bilirim	5	4	3	2	1
3. Ülke yönetiminde halkın söz sahibi olması gerektiğini bilirim	5	4	3	2	1
4. Toplumı ilgilendiren sorunların çözümüne katkı sağlamak isterim	5	4	3	2	1
5. Demokratik toplumlardaki düşünce özgürlüğünün öneminin farkındayım	5	4	3	2	1
6. Bilinçli oy kullanmak için politik okuryazar olmak gerektiğinin farkındayım	5	4	3	2	1
7. Hükümet sistemlerinin nasıl çalıştığını bilmek isterim	5	4	3	2	1
8. Medyadaki politik haberlere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşırım	5	4	3	2	1

9. Demokrasinin hayatın her alanında olması gerektiğini bilirim	5	4	3	2	1
10. Partiler arasındaki ideolojik farklılıkları bilirim	5	4	3	2	1
11. Güncel politik olayları takip ederim	5	4	3	2	1
12. Bir vatandaş olarak sorumluluklarımın neler olduğunu bilirim	5	4	3	2	1
13. Devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumluluklarını bilirim	5	4	3	2	1
14. Politik konular hakkında konuşmak beni mutlu eder	5	4	3	2	1
15. Demokratik toplumları diğer toplumlardan ayırt edebilirim	5	4	3	2	1
16. Politik kampanyalara katkıda bulunmak isterim	5	4	3	2	1
17. Seçimlere aktif katılım gösteririm	5	4	3	2	1
18. Bir vatandaş olarak haklarımın farkındayım	5	4	3	2	1
19. Politik sorunların medyaya etkilerini analiz edebilirim	5	4	3	2	1
20. Politik bir konuyu diğer konulardan ayırt edebilirim	5	4	3	2	1
21. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu bilirim	5	4	3	2	1
22. Politik bir olayı süreç içerisinde analiz edebilirim	5	4	3	2	1
23. Politik kavramlara ilişkin bilgi düzeyine sahibim	5	4	3	2	1
24. Politik sorunların topluma etkilerini analiz edebilirim	5	4	3	2	1

Ek-2: Ölçek kullanım izni

Re: Politik Okuryazarlık Ölçeği

Mustafa EROL

29.08.2021 14:54

Kime: ferhat karaseyfioğlu

Hocam memnuniyet duyarız kullanabilirsiniz. Ölçek makalede vardı. İsterseniz word olarak da gönderebilirim.

[Android için Outlook](#)'u edinin

From: ferhat karaseyfioğlu

Sent: Sunday, August 29, 2021 1:53:22 PM

To: Mustafa EROL

Subject: Politik Okuryazarlık Ölçeği

Değerli Hocam Merhaba,

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yüksek lisans çalışması yapmak istiyorum. İzniniz olursa ölçeğinizi kullanmak istiyorum.

Ferhat Karaseyfioğlu

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Y.L. Öğrencisi

Teşekkürler iyi çalışmalar.

Windows için [Posta](#) ile gönderildi

Ek-3: Etik kurul izni

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.01.2022-96127

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-96127
Konu : 03/25 Ferhat KARASEYFİOĞLU

13.01.2022

Sayın Ferhat KARASEYFİOĞLU

İlgi : Ferhat KARASEYFİOĞLU 07.01.2022 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 11.01.2022 tarihli ve 03 sayılı toplantısında alınan "25" nolu karar ile Ferhat KARASEYFİOĞLU'nun başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat İSKENDER
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BS450PFVZS Pın Kodu :20603

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?efc=5783&eD=BS450PFVZS&eS=96127>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta: ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

25. Ferhat KARASEYFİOĞLU'nun “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Ferhat KARASEYFİOĞLU'nun “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Ek-4: Veri Toplama İzni

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-47495071
Konu : Anket Uygulama İzin Talebi
(Ferhat KARASEYFİOĞLU)

08/04/2022

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi EABD Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Ferhat KARASEYFİOĞLU'nun yüksek lisans tez araştırması kapsamında; *"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi"* konulu çalışma yapma talebi Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünün 30.03.2022 tarihli ve 120430 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın, İlimiz genelinde bulunan okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitim öğretimin aksamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve şartlarda 2021-2022 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü anket sorularının kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Engin KAHRAMAN
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok Adapazarı/SAKARYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (264) 251 36 14

Bilgi için: Cansu TURAN Dahili 1228

E-Posta: kamuzarar54@meb.gov.tr

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: <http://sakarya.meb.gov.tr>

Faks: 2642513611

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sakarya.meb.gov.tr/adresinden> 2a83-4387-32ab-b4c9-fa20 kodu ile teyit edilebilir.